

**ANALÝZA OBJEKTOV
prírodného a kultúrneho dedičstva,
turistických zaujímavosti,
gastronomických a hotelových zariadení
v blízkosti SFKD
na území Košického a Žilinského kraja**

Interreg
Poľsko-Slovensko

Európsky fond regionálneho rozvoja

Projekt „**GreenFilmTourism**“ spolufinancovaný z prostriedkov
Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu
cezhraničnej spolupráce Interreg V-A
Poľsko -Slovensko 2014-2020

ÚVOD

Predkladaná analýza je zameraná na identifikáciu bodov prírodného a kultúrneho dedičstva, turistických, stravovacích a ubytovacích objektov. Riešené územie je totožné s vybranými lokalitami Košického kraja (Spiš) a Žilinského kraja (Liptov, Orava, Kysuce, Turiec, časť Považia). Tieto historické regióny sa vyznačujú bohatstvom prírodných krás a kultúrno – historických pamiatok. Nachádzajú sa tu národné parky – TANAP, NAPANT, NP Malá Fatra, NP Veľká Fatra a NP Slovenský raj. Zasahujú sem chránené krajinné oblasti Horná Orava, Kysuce, Strážovské vrchy a mnohé maloplošne chránené územia s cennými druhmi flóry a fauny. Územie sa vyznačuje obrovským množstvom výnimočných architektonických skvostov – pamiatkami zaradenými do Zoznamu UNESCO, mestskými pamiatkovými rezerváciami, pamiatkovými rezerváciami ľudovej architektúry, skanzenmi, hradmi, kaštieľmi a pod. Rovnako hodnotné je aj nehmotné dedičstvo v podobe miestnych podujatí, festivalov, hudobných alebo tanečných tradícií, zvykov a obradov, remesiel a regionálnej kuchyne. Analýza sa vzťahuje na územie Košického a Žilinského kraja v blízkosti trasy filmového kultúrneho dedičstva. Jednotlivé lokality sú situované v rádiuse 10 km od predmetných lokalít. Účelom analýzy je vytvorenie komplementárnej turistickej inšpirácie pre návrh filmovej trasy v rámci projektu Green Film Tourism a bližšie poznanie daných regiónov.

KOŠICKÝ KRAJ

SKALNÉ MESTO DREVENÍK

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Skalné mesto Dreveník si zasluhuje zvláštnu ochranu a pozornosť pre svoju neoceniteľnú botanickú, zoológickú, archeologickú, historickú a paleontologickú hodnotu. Svojím návštevníkom poskytuje nezabudnuteľné prírodné krásy. Chránené územie je súčasťou náučného chodníka Sivá Brada – Dreveník, na ktorom sa môžu návštevníci zoznámiť s tzv. travertínovými kopami. Tie predstavujú významný prírodný fenomén tejto časti Spiša. Dĺžka chodníka je 14,5 km.

Kultúrne dedičstvo

Národná prírodná rezervácia Dreveník sa nachádza v Hornádskej kotline v katastrálnom území obcí Žehra a Spišské Podhradie. Patrí medzi najstaršie chránené územia Slovenska (1925). Dreveník je najväčším slovenským travertínovým územím.

Hmotné dedičstvo

Travertínový útvar sa nachádza v nadmorskej výške 609 m n.m. a má rozlohu približne 40 ha. Samotná národná prírodná rezervácia má rozlohu 66,91 ha. Na tunajšie travertíny je viazaný aj výskyt predmetov dosvedčujúcich prítomnosť človeka neandertálskeho typu z mladšej fázy stredného paleolitu. Početné sú paleontologické nálezy, a to fauny i flóry. Po 300 000 rokoch sa na travertínovom brale usadil neolitický poľnohospodár a pastier (bukovohorská kultúra), prvé opevnenie s hustým osídlením vzniklo v eneolite (bádenská kultúra), po prechodnom útlme bolo hradisko znovu vybudované v staršej dobe bronzovej (otomanská kultúra). Ďalšie nálezy možno pripísať pilinskej kultúre, osídlenie je i z prelomu doby laténskej a rímskej (púchovská kultúra), i keď vtedy prevzalo centrálnu funkciu hradisko na Spišskom hrade. Posledným obdobím opevnenia a využívania polohy je 9. a 10. storočie, kedy tu stálo slovanské hradisko centrálného charakteru. V nálezoch prevláda zväčša črepový materiál bohatý na rôznorodú tvarovosť a výzdobu ľudu kanelovanej keramiky na Spiši. Tento materiál dokazuje, že Dreveník je výnimočným náleziskom, ktorý podáva obraz o tvorivej činnosti pravekého hrnčiara v období ľudu s keramikou kanelovanou. Väčšia časť črepového materiálu nájdeného v tejto lokalite je zastúpená tvarmi šálok, hrncových nádob a mís.

Prírodné dedičstvo

Vytvoril sa vyzrážaním travertínu z minerálnych prameňov a to spojením štyroch travertínových kôp. Teleso má trojuholníkový pôdorys s vrcholom na severe a základňou orientovanou v smere východ – západ. Okraje telesa tvoria miestami takmer kolmé steny, ktorými je ohraničený povrch kopy tvaru planiny, mierne sa zvažujúcej k juhovýchodu, na východnom i západnom okraji vznikli rozsiahle skalné mestá: Kamenný raj a Peklo. Celý masív je silne postihnutý početnými poruchami, pozdĺž ktorých sa vyvinuli blokové zosuvy, jaskyne i priepasti. Nadväzujú naň ďalšie útvary, ktoré dotvárajú unikátnu prírodnú scenériu: Ostrá hora, Kozia hora,

Spišský hrad, Sobotisko, Pažica a Sivá brada. Masív Dreveníka vznikol už v trefohorách a hrúbka drevenických travertínov miestami dosahuje až 100 m. Proces krasovatenia vytvoril pozoruhodné útvary, ktoré esteticky dotvárajú celkový vzhľad prírodnej rezervácie. Medzi najkrajšie z nich patria jaskyne, a to hlavne Ladová jaskyňa, Jaskyňa Peklo, Kostová jaskyňa a Puklinová jaskyňa.

Turistické atrakcie

Spišský hrad (hradný komplex – UNESCO), Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (cirkevné mesto – „Slovenský Vatikán“ - UNESCO), Spišský Jeruzalem (modelová krajina štruktúrou podobná blízkovýchodnému Jeruzalemu), Žehra (Kostol sv. Ducha – UNESCO), Bijacovce (románska rotunda, rokokovo - klasicistický kaštieľ, románsky rímskokatolícky kostol s vzácnymi nástennými maľbami zo 14. stor.), Hodkovce (barokovo – klasicistický kaštieľ), Spišské Vlasy (kultúrno – historické pamiatky), Spišský Hrušov (sakrálne stavby, klasicistický kaštieľ), Sivá Brada (travertínová kopa s minerálnymi vývermi)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Spišské Podhradie, Žehra, Spišské Vlasy, Korytné, Spišský Hrušov, Klčov

Zdroje

<https://www.severovychod.sk/vylet/drevenik>

<https://www.obeczehra.sk/obec-2/drevenik/>

<http://naucnehodniky.eu/naucny-chodnik-siva-brada-drevenik/>

SPIŠSKÝ HRAD

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Svetové dedičstvo na Spiši reprezentuje jedinečný súbor kultúrnych a prírodných pamiatok. V roku 1993 bol Spišský hrad a pamiatky okolia zaradený na Zoznam svetového dedičstva UNESCO. Do tohto súboru pamiatok patrí okrem hradu, Kostol Ducha Svätého v Žehre, Spišská Kapitula so Spišským Podhradím a chránené travertínové územia Dreveník a Sivá Brada. V roku 2009 bol tento zápis rozšírený o Levoču a dielo Majstra Pavla. Oficiálny názov celej lokality teraz znie *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia*. Spišský hrad tvorí neoddeliteľnú a trvalú súčasť kultúrneho dedičstva Slovenska. Svojím významom ďaleko presiahol hranice regiónu i celej krajiny. Stal sa vyhľadávaným turistickým objektom, o čom svedčí každoročne sa zvyšujúci počet jeho návštevníkov. Krajinou v okolí Spišského hradu vedie náučný chodník Sivá Brada – Dreveník.

Kultúrne dedičstvo

V nadmorskej výške 634 m, na vápencovej skale prevyšujúcej okolitý terén o 200 m sa nachádza v blízkosti mesta Spišské Podhradie jedna z najcennejších pamiatok Spiša, národná kultúrna pamiatka Spišský hrad. Tvorí dominantu širokého okolia na hlavnom cestnom ťahu spájajúcom regióny Spiš a Šariš. Je nielen dokladom vývoja architektúry u nás od 12. do 18. storočia, ale svojou rozlohou prevyšujúcou 4 hektáre sa považuje za jeden z najväčších hradných komplexov strednej Európy.

Hmotné dedičstvo

Skalný komplex, na ktorom sa rozprestiera Spišský hrad, bol osídlený už v mladšej a neskorej dobe kamennej. Praveké osídlenie vrcholí na prelome nášho letopočtu, keď sa tu vytvorilo obrovské a mohutné opevnené hradisko ľudu tzv. púchovskej kultúry. Jeho valy objavili archeológovia počas svojho výskumu. Našli tu aj obydlia roľníckeho ľudu i remeselníkov a rozmerný kultový objekt. Z rozsahu, spôsobu opevnenia i z organizačnej štruktúry možno predpokladať, že už v tej dobe tu bolo administratívne centrum stredného Spiša. Po zániku tohto hradiska vzniklo na susednom kopci, na Dreveníku, ďalšie silné hradisko. Až po ňom sa začína budovať dnešný Spišský hrad. Najvýznamnejším poznatkom systematického archeologického výskumu bolo, že našiel a umožnil datovať najstaršiu architektúru hradu, kruhovú obytnú vežu postavenú v 11. - 12. storočí. V 13. storočí vzniká dnešná kruhová veža, románsky palác a iné časti horného hradu. Keďže sa hrady počas tatárskeho vpádu osvedčili ako obranné miesta, podporoval panovník Belo IV. ich stavbu. V roku 1249 tu vznikol tzv. prepoštský palác. V okolí hradu sa odohrávali mnohé vojenské stretnutia. Spišský hrad sa stal strediskom kráľovskej župy. Často na ňom sídlili významní hodnostári. V roku 1443 ho získal Ján Jiskra z Brandýsa. Hrad dostával postupne dnešnú rozlohu a podobu. Významným dejinným medzníkom pre hrad bol rok 1464, keď ho panovník daroval Zápoľským. Vo významnej miere ho zmodernizovali a dobudovali. Ďalšími dôležitými majiteľmi hradu boli Thurzovci a Csákyovci, ktorí ho vlastnili až do roku 1945. Po požiari v roku 1780 hrad chátral a stal sa zrúcaninou. Najrozsiahlejšiu časť hradného areálu zaberá dolné nádvorie upravené ako otvorený priestor so zakonzervovanými základmi budov a hradného opevnenia. Hlavná časť zachovaných budov sa nachádza na hornom hrade, kde zaujme predovšetkým renesančná arkádová chodba pochádzajúca z prelomu 16. a 17. storočia. Mala funkciu spojovacieho článku medzi západnými gotickými palácami, obrannými časťami a kaplnkou. Dnes slúži ako expozičná miestnosť s výstavou obranných zbraní a archeologických nálezov. Spišský hrad tvorí expozíciu SNM – Spišského múzea v Levoči.

Nehmotné dedičstvo

Stredný hrad s hlavnou bránou, dnes poskytuje predovšetkým služby pre návštevníkov. V jeho priestoroch sa uskutočňujú prezentácie dobového života, ukážky práce hrnciarov a pod. Súčasťou expozičných priestorov sú i ukážky dobových interiérov – mučiarne, stredovekej kuchyne, spálne, kúpeľne ako aj zbrojnice. Tieto všetky interiéry sú turistom prístupné. V hradnom komplexe sa počas roka uskutočňuje množstvo kultúrnych podujatí vo forme koncertov, divadelných predstavení, vystúpení skupín historického šermu, nočných prehliadok a pod. Na Spišskom hrade bolo natočených viacero dobrodružných filmov – Dračie srdce, Kull dobyvatel, Posledná légia.

Prírodné dedičstvo

Od roku 1990 je hradné bralo spolu s hradným komplexom chránené ako chránený prírodný výtvar, od roku 1996 ako národná prírodná pamiatka Spišský hradný vrch. Od roku 2004 je súčasťou chráneného územia európskeho významu v rámci európskej siete chránených území Natura 2000.

Turistické atrakcie

Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (cirkevné mesto – „Slovenský Vatikán“ - UNESCO), Spišský Jeruzalem (modelová krajina štruktúrou podobná blízkovýchodnému Jeruzalemu), Žehra (Kostol sv. Ducha – UNESCO), Bijacovce (románska rotunda, rokokovo - klasicistický kaštieľ, románsky rímskokatolícky kostol s vzácnymi nástennými maľbami zo 14. stor.), Hodkovce (barokovo – klasicistický kaštieľ), Spišské Vlchy (kultúrno – historické pamiatky), Sivá Brada (travertínová kopa s minerálnymi vývermi)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Spišské Podhradie, Studenec, Žehra, Granč - Petrovce, Beharovce, Spišské Vlchy, Korytné, Klčov

Zdroje

<https://slovakia.travel/spissky-hrad>

<https://www.spisskyhrad.com/>

<http://www.spisskyhrad.sk/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Spi%C5%A1sk%C3%BD_hrad

MLYNKY

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Sídlný útvar Mlynky sa skladá z miestnych častí, bývalých baníckych osád Palcmanská Maša, Biele Vody, Prostredný Hámor, Havrania Dolina, Mlynky, Rakovec a Sykavka. Mlynky ležia vo východnej časti Slovenského rudohoria na hornom toku Hnilca. Nadmorská výška v strede obce je 739 m n. m. V súčasnosti z Mlynkov vyrástlo najvýznamnejšie stredisko zimných športov v Slovenskom raji. Na severných svahoch Kruhovej je vybudovaná sústava lyžiarskych vlekov a zjazdových tratí, v doline Bielych vôd lyžiarsky vlek a štandardné bežecké trate.

Kultúrne dedičstvo

Mlynky so svojim okolím patria svojou baníckou tradíciou k jedným z najvýznamnejších lokalít tejto časti Spiša. V minulosti sem prichádzali aj ľudia z iných regiónov Európy, predovšetkým z nemecky hovoriaceho prostredia. Dlhoročné súžitie etník malo priaznivý dopad na celkový rozvoj regiónu. To sa odráža aj v kultúrnej identite a dedičstve, napr. v architektúre, technických pamiatkach (hámre, maše), jazykových prvkoch, folklóre, gastronómii a pod. Z novodobej histórie je potrebné spomenúť, že v osade Biele Vody pôsobil v rokoch 1931 až 1933 ako učiteľ Ján Nálepka, ktorý má na budove bývalej školy umiestnenú pamätnú tabuľu.

Hmotné dedičstvo

V baniach v okolí Mlyniak sa ťažila predovšetkým železná a medená ruda. V Knole vznikli štôlne ešte pred tatárskym vpádom. Tieto smerovali najmä k strieborným a medeným žilám. Vzostup baníctva je spätý so 16. storočím. Dobývali sa rudy zlata, striebra a medi. Na práce sa povolávali aj baníci z cudziny. Peciam na výrobu železa sa hovorilo maša. S históriou ťažby v regióne sa spájajú významné rodiny - Benigny

Paltzmann, Knoll–Michaeli a Csaky. Začiatkom 19. storočia postavili podnikatelia Leopold a Samuel Palcmanovci v Palcmanskej Maši vysokú pec a hámre. Medzníkom modernejšej ťažby a spracovania železných rúd bol rok 1842, keď podnikat' začali Coburgovci. V roku 1904 bola v Mlynkách daná do prevádzky prvá pražiareň. Neskôr bola postavená v údolí Hnilca hydroelektráreň. Postupne aj v súvislosti so zmenami štátoprávneho usporiadania prichádzalo k zmenám v spôsobe ťažby a spracovania rúd, vlastníckych pomerov a pod. Mlynky boli do roku 1960 osadou Spišskej Novej Vsi. Banský závod pracoval v Mlynkách až do roku 1963. V roku 1966 sa banské podnikanie v obci ukončilo.

Nehmotné dedičstvo

Obec Mlynky je každoročne navštevovaná turistami zo Slovenska a zahraničia v kontexte jej polohy v národnom parku Slovenský raj. Každoročne sa tu uskutočňuje súťaž vo varení kotlíkového guláša.

Prírodné dedičstvo

Mlynky sa nachádzajú v južnej časti národného parku Slovenský raj, ktorý patrí svojimi prírodnými hodnotami (flóra, fauna) k najvzácnejším chráneným územiám Slovenska. Je popretkávaný sieťou turistických chodníkov, ktoré návštevníka prevedú roklinami, tiesňavami a planinami tohto územia. V kontexte jej polohy v národnom parku Slovenský raj.

Turistické atrakcie

Dedinky (vodná nádrž Palcmanská Maša), Hnilec (banícka tradícia), rokliny a tiesňavy južnej časti Slovenského raja

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Mlynky, Dedinky, Hnilec

Zdroje

<http://mlynky.sk/>

<http://www.slovenskyraj.sk/obce/mlynky/mlynky.html>

RUDŇANY

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Rudňany sa nachádza 15 km juhovýchodne od okresného mesta Spišská Nová Ves v Hnileckých vrchoch, ktoré tvoria severovýchodnú časť Slovenského rudohoria. Od svojho vzniku mala trvalú spojitosť s rudným baníctvom.

Kultúrne dedičstvo

Dôležitým faktorom regiónu bola už v minulosti prítomnosť nemeckého etnika, ktoré sa výrazným spôsobom podpísalo na viacerých sférach spoločenského a kultúrneho života obce a jej okolia.

K obci patrilo aj intenzívny duchovný život jej občanov. Ako prichádzali za prácou do obce ľudia z rôznych kútov Slovenska, prinášali si so sebou i svoje vierovyznanie, a tak je tu dnes zastúpených 5 náboženských vyznaní.

Hmotné dedičstvo

Počiatky obce sú späté s obdobím prvej polovice 14. storočia. V historických dokumentoch sa spomína ako Cufurbach – Medený potok (od roku 1325). V 14. storočí bola stredobodom banskej činnosti na Spiši ťažba medi. Rudňany sa stali panovníkovým colným miestom kvôli svojim výnosným baniam. V 15. storočí spišská meď ovládala trhy v severnej Európe, vozila sa cez Krakov, Toruň až do Gdaňska. Ťažba medi pokračovala aj v ďalších stáročiach, ale výnosy z rudnianskych baní neprispievali k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju obyvateľov, ale odvádzali sa panovníkovi. Životné podmienky baníkov boli veľmi ťažké. Nevoľníctvo brzdilo rozvoj výrobných síl a tým i rozvoj obce. Po jeho zrušení sa situácia zmenila. Narastá aj počet obyvateľov. Pre rozvoj baníctva v Rudňanoch mala veľký význam výstavba hutníckych závodov. Bola to najmä Štefanská Huta a Stará Voda, kde sa spracovávali medené a ortuťové rudy. Bola vybudovaná triediareň a pražiareň rudy. Najväčší rozvoj zaznamenali Rudňany po roku 1945. Po zastavení ťažby sideritu v roku 1994 sú takmer všetky povrchové prevádzky s výnimkou úpravne a mlynice zlikvidované. Počas takmer 700 ročného baníctva sa v Rudňanoch vyťažilo cca 42 mil. ton rúd. Obetiam smrteľných úrazov v rudnianskych baniach je venovaný Pamätník smrteľných pracovných úrazov, ktorý bol slávnostne odhalený 31.10.1998. Nachádza sa na ňom 83 mien pracovníkov Železorzudných baní v Rudňanoch, ktorí pri výkone svojho povolania stratili od roku 1943 do roku 1994 svoje životy. Ich rodiskom bolo 52 blízkych i vzdialených obcí Slovenska, ale i Českej a Maďarskej republiky.

Prírodné dedičstvo

Obec Rudňany sa nachádza v Slovenskom rudohorí v nadmorskej výške 490 m n. m. Hladko modelovaný povrch na prvohorných horninách ostro kontrastuje s povrchom severozápadnej časti chotára na súvrstviach druhohorných hornín. Prevládajú smrekovo-jedľové lesy.

Turistické atrakcie

Markušovce (kaštieľ, hrad, letohrádok Dardanely, Markušovské steny, Markušovský skalný hrieb), Nálepko (banícke a železiarske tradície, klimatické a slatinné Čiernohorské kúpele), Poráč (Šarkanova diera, banícke tradície), Hnilčík (banícke tradície), Švedlár (banícke a školské tradície), Spišské Vlchy (kultúrno – historické pamiatky), NPR Červené skaly

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Rudňany, Poráč, Odorín, Spišský Hrušov, Hnilčík, Nálepko, Spišské Vlchy

Zdroje

<https://www.rudnany.sk/obec/informacie-o-obci/historia-1/>

<https://www.e-obce.sk/obec/rudnany/3-priroda.html>

SPIŠSKÁ NOVÁ VES

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Spišská Nová Ves je okresné mesto ležiace v Košickom kraji. Mesto je označované za vstupnú bránu do NP Slovenský raj. Počtom obyvateľov je druhým najväčším

mestom Spiša, tretím najväčším mestom Košického kraja a šestnástym najväčším mestom na Slovensku. Mesto so svojim okolím ponúka značné možnosti v oblasti cestovného ruchu – turistika, kultúrne športové a spoločenské podujatia a pod.

Kultúrne dedičstvo

Mesto Spišská Nová Ves je hospodárskym a kultúrnym centrom južného Spiša. História ako aj súčasnosť sa odrazili v čulom spoločenskom živote tohto mesta. Banícke tradície a pestré etnické zloženie mali rozhodujúci vplyv na jeho rozmach.

Hmotné dedičstvo

Archeologické nálezy po Slovanoch z územia mesta a okolia pochádzajú už z 8. storočia (Veľkomoravská ríša). V priebehu 10. storočia sa štruktúra slovenského osídlenia stabilizovala a ustálili sa aj komunikačné ťahy, ktoré neskôr tvorili základ cestnej siete na Spiši. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1268 ako osada Villa Nova. Osada bola založená nemeckými kolonistami pri starej slovanskej osade Iglov. Lokality spišských Sasov mali už v 50. rokoch 13. storočia rôzne privilégia, obsahujúce mestotvorné prvky. V stredoveku pomohlo rozvoju mesta právo využívať náleziská medi, železa a striebra. V meste pôsobila aj známa zvonolejárska dielňa. Od roku 1412 patrila Spišská Nová Ves medzi mestá zálohované Poľsku. Po skončení Poľského zálohu sa stala sídlom Provincii XVI spišských miest vrátených Uhorsku. Spišská Nová Ves čoraz viac predstavovala vážnejšieho konkurenta Levoče. Vybudovaním Košicko – bohumínskej železnici v roku 1871 sa Spišská Nová Ves stala postupne priemyselným a dopravným centrom Spišského regiónu. Spišská Nová Ves vznikla pri ceste vedúcej zo Spišských Vlachov do Spišského Štvrtka. Má dlhé šošovkovité námestie. Nachádza sa tu viacero cenných architektonických objektov – Kostol Nanebovzatia Panny Márie s najvyššou kostolnou vežou na Slovensku (87 m), Kostol Nepoškvrneného Počatia Panny Márie, Evanjelický kostol, Radnica, Provinčný dom, Reduta, meštianske a roľnícko - remeselnícke domy apod. V meste sídli Múzeum Spiša, Expozícia História baníctva na Spiši, Výstava darov Jána Pavla II., Galéria umelcov Spiša, Galéria netradičných umení a ZOO.

Nehmotné dedičstvo

V metropole južného Spiša sa uskutočňuje počas roka množstvo kultúrnych a športových podujatí – Ples Spišiakov, Dni humoru, Spišské výstavné trhy, Kultúrne leto, Trh ľudových remesiel, Dni mesta, Bažant Kinematograf, Festival Živé sochy, Dni cyklistiky, Medzinárodný organový festival Ivana Sokola, Medzinárodný hudobný festival Musica nobilis a ďalšie.

Prírodné dedičstvo

Spišská Nová Ves leží v Košickom kraji, na rieke Hornád v južnej časti Hornádskej kotliny, na východnom okraji Slovenského raja, v mieste stretu s Volovskými a Levočskými vrchmi. Kým stred mesta leží v nadmorskej výške 430 m.n.m., zalesnený kataster mesta v južnej časti dosahuje nadmorskú výšku 1266 m.n.m (Veľká Knola). Nachádzajú sa tu rozsiahle rudné ložiská v centrálnej časti Volovských vrchov. Z rúd železa sa ťažil siderit a limonit, z medených rúd chalkopyrit a tetraedrit a zo strieborných rúd tetraedrit s prímiesou ortuti. Mesto je priamou bránou do NP Slovenský raj. V katastri mesta sa začína mnoho turistických ciest do celého Slovenského raja.

Turistické atrakcie

NP Slovenský raj, Smižany (národopisné múzeum, rodný dom kpt. Jána Nálepku), Levoča (kultúrno - historické pamiatky – UNESCO, pútnické miesto), Spišský Štvrtok (Kostol sv. Ladislava), Markušovce (kaštieľ, hrad, letohrádok Dardanely, Markušovské steny, Markušovský skalný hriב) Hnilčik (banické tradície)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Spišská Nová Ves, Smižany, Levoča, Spišský Štvrtok, Hnilčik, Spišské Tomášovce, Harichovce, Odorín, Huta, Arnutovce

Zdroje

<https://www.spisskanovaves.eu/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Spi%C5%A1sk%C3%A1_Nov%C3%A1_Ves

SPIŠSKÝ HRUŠOV

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Spišský Hrušov je situovaná 13 km východne od okresného mesta Spišská Nová Ves v Hornádskej kotline. Je súčasťou kultúrnej krajiny, ktorá ponúka návštevníkom mnohé pozoruhodné lokality.

Kultúrne dedičstvo

Spiš bol v histórii významnou križovatkou, kde sa prejavovali rôzne vplyvy v oblasti architektúry, kultúry, gastronómie a pod. Spišský Hrušov je súčasťou jeho južného časti. V blízkosti obce sa nachádzajú unikátne kultúrno - historické pamiatky, ako aj zaujímavé prírodné útvary.

Hmotné dedičstvo

Obec Spišský Hrušov sa spomína v roku 1253. Miestny názov dokazuje, že vznikla skôr ako v 12. stor. Pôvodný kráľovský majetok sa v roku 1279 stal vlastníctvom šľachty – Theokeovcov a Mariássyovcov. Obyvatelstvo sa zaoberalo najmä poľnohospodárstvom. V obci sa nachádza viacero architektonicky cenných objektov. Pôvodne renesančný kaštieľ z roku 1596, v polovici 18. stor. zbarokizovaný a zač. 19. stor. na priečelí upravovaný v klasicistickom slohu. Je to dvojpodlažná budova s obdĺžnym pôdorysom a trojtraktovou blokovou dispozíciou. V jednej miestnosti je renesančný vyrezávaný trámový strop, na kartuši mešternice s letopočtom 1596 a iniciálkami. Katolícky kostol sv. Kataríny Alexandrijskej je pôvodne gotický (začiatok 14. stor.). Bol prestavaný v 17. a 18. stor. a renovovaný v roku 1900. Kotel je jednododový s rovným uzáverom, pristavanou sakristiou, bočnou kaplnkou a predstavanou vežou. Presbytérium je zaklenuté krížovou rebrovou klenbou. Po celej jej dĺžke je pristavaná gotická kaplnka sv. Žofie zo 16. stor. Interiér je vymalovaný Jozefom Hanulom z roku 1896. Výskum potvrdil aj existenciu gotických nástenných malieb. Hlavný oltár je ranobarokový etážový, z konca 17. stor., v stĺpovej architektúre symetricky rozostavané sochy svätcov, uprostred nový obraz sv. Kataríny Alexandrijskej od J. Hanulu z roku 1900. V bočnej kaplnke oltár sv. Žofie, barokový z prvej polovice 18. stor., stĺpová architektúra so štítovým nadstavcom a novým ústredným obrazom sv. Žofie od J. Hanulu. Nachádza sa tu viacero voľných

obrazov. Barokový kalich pochádza z obdobia okolo roku 1740, neskorogotický zvon je z roku 1521. Z pôvodného zariadenia kostola sa dostalo gotické cibórium do Budapešti, jeho kópia je z roku 1916 a je v sakristii. Východne od obce stojí v poli zrúcanina stredovekého kostola sv. Stanislava, z ktorej sa zachovala už len veža. Kostol bol súčasťou zaniknutej obce Milož.

Prírodné dedičstvo

Obec Spišský Hrušov leží v južnej časti *Hornádskej kotliny* na sútoku potokov *Lodina* a *Hrušov*. Jednotvárný povrch odlesneného chotára tvoria flyšové súvrstvia st. treťohôr.

Turistické atrakcie

Markušovce (kaštieľ, hrad, letohrádok Dardanely, Markušovské steny, Markušovský skalný hrb), Poráč (Šarkanova diera, banícke tradície), Chrást nad Hornádom (románsky kostol, ľadopád Šikľavá skala), Žehra (skalné mesto Dreveník, Kostol sv. Ducha – UNESCO), Spišský hrad (hradný komplex – UNESCO), Spišská Kapitula – Spišské Podhradie (cirkevné mesto – „Slovenský Vatikán“ - UNESCO), Spišský Jeruzalem (modelová krajina štruktúrou podobná blízkovýchodnému Jeruzalemu)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Spišský Hrušov, Spišské Podhradie, Spišské Vlasy, Levoča, Odorín, Klčov, Levoča, Poráč, Harichovce

Zdroje

<https://www.e-obce.sk/obec/spisskyhrusov/spissky-hrusov.html>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Spi%C5%A1sk%C3%BD_Hru%C5%A1ov

<https://spisskyhrusov.sk/>

SLOVENSKÝ RAJ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Slovenský raj sa rozprestiera v severovýchodnej časti Slovenského rudohoria. Na prírodné hodnoty a krásy mimoriadne bohaté svojrázne územie s komplexom ihličnatých a listnatých lesov sa nachádza na pôvodne súvislej, eróziou rozbrázdenej plošine. Medzi typické fenomény krajiny patria náhorné planiny, hlboké kaňony, rokliny, vodopády, povrchové krasové javy a atraktívne podzemné priestory s kvapľovou a ľadovou výzdobou. Najvyšším bodom národného parku je Predná hoľa (1545 m n. m.). Najznámejšími roklinami sú Suchá Belá, Piecky, Sokol a Kysel s početnými vodopádmi. Zvyškami pôvodne plochého reliéfu sú náhorné planiny Glac, Geravy, Pelc a Skala.

Kultúrne dedičstvo

Slovenský raj – jedna z najkrajších oblastí Slovenska a regiónu Spiš. Tento jedinečný kúsok prírody získal pomenovanie vďaka svojim vzácnym prírodným hodnotám a krásam. Tvoria ho zachované krasové planiny, hlboko zarezané riečne kaňony, rokliny a tiesňavy s čarovnými vodopádmi, rozsiahly podzemný svet jaskýň a priepastí i bohato zastúpená fauna a flóra. V roku 1964 bol Slovenský raj ako prvý

na Slovensku vyhlásený za chránenú krajinnú oblasť. Aj keď je toto výnimočné územie, vyhlásené v roku 1988 za národný park, prísne chránené, môže spoznávanie jeho krás zažiť každý vďaka hustej sieti turistických chodníkov, ktoré sú v nepriechodných úsekoch sprístupnené rôznymi technickými pomôckami a zariadeniami. Slovenský raj je turistom sprístupnený celoročne. Slovenský raj je rajom milovníkov prírody, turistiky a športu.

Hmotné dedičstvo

Slovenský raj je unikátny horský krasový reliéf nachádzajúci sa vo východnej časti Slovenska, s rozlohou 19 763 ha (+ ochranné pásmo 13 011 ha). Je tvorený planinami, hlbokými roklinami a kaňonmi a množstvom iných krasových foriem ako sú závrty, bralá, skalné veže a útvary a jaskyne. Najznámejšia jaskyňa Slovenského raja je Dobšinská ľadová jaskyňa – zapísaná na zozname Svetového prírodného dedičstva UNESCO. Tiež sa tu nachádza najmohutnejší jaskynný systém – Stratenská jaskyňa. Z historického hľadiska sú vzácne ruiny kartuziánskeho kláštora z 13. storočia na Kláštorisku. Národný park Slovenský raj sa rozkladá v okresoch Spišská Nová Ves, Poprad, Rožňava a Brezno. Prvé snahy k jeho ochrane sa datujú ku koncu 20-tych rokov dvadsiateho storočia. V r. 1964 bolo toto územie ako prvé na Slovensku vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť. Za národný park bolo vyhlásené 18. januára 1988.

Nehmotné dedičstvo

V NP Slovenský raj sa každoročne uskutočňuje množstvo predovšetkým športových podujatí – turistické letné a zimné prechody tiesňavami, skalolezenie, ľadolezenie, lanové parky, skijöring, parašutizmus, lietanie apod.

Prírodné dedičstvo

Slovenský raj je územím so vzácnou koncentrovanosťou prírodného bohatstva, jeden z najcennejších komplexov západokarpatskej kveteny s veľkým bohatstvom druhov. Vyskytuje sa tu okolo 1000 druhov vyšších rastlín, 120 druhov machorastov, 300 druhov húb, 80 druhov lišajníkov. Takmer celú oblasť národného parku (92 %) pokrývajú lesy. Prevládajú jedľové bučiny s prevahou buka, smreka, jedle a javora. Na strmých vápencových bralách sa zachovali reliktné borovice. V Prielome Hornádu aj v tiesňavách sa ojedinelo vyskytuje tis obyčajný. Ozdobou územia je pestrá kvetena - kopytník európsky, lipkavec marinkový, ľalia zlatohlavá, črievičník papučkový, kortúza Matthioliho, soldanelka karpatská, poniklec slovenský – symbol Slovenského raja, či kosatec bezlistý. Spomedzi fauny viac ako polovicu druhov tvoria motýle (v súčasnosti 2162 druhov). Okolo 160 druhov živočíchov je dnes na území NP osobitne chránených - orol skalný a krikľavý, vydra riečna, hlucháň obyčajný, mlok veľký, rys ostrovid, vlk dravý a medveď hnedý. V hojnom počte sa vyskytuje diviacia a srnčia zver, liška a zajac. Určitou raritou je kamzík vrchovský alpský, ktorý tu bol umelo vypustený v roku 1963. Jaskynné systémy obýva viacero druhov netopierov. Ohrozené sú netopier fúzatý, či riasnatý.

Turistické atrakcie

Spišská Nová Ves (centrum južného Spiša, kultúrne a historické pamiatky, spoločenské podujatia), Markušovce (kaštieľ, hrad, letohrádok Dardanely, Markušovské steny, Markušovský skalný hríb), Hnilčík (banícke tradície), Mlynky

(banícke tradície), Dedinky (vodná nádrž Palcemanská Maša), Vernár (banícke tradície), Dobšiná (banícke tradície)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Smižany, Čingov, Kláštorisko, Spišské Tomášovce, Spišská Nová Ves, Hrabušice, Hnilčík, Mlynky, Dedinky, Poráč, Vernár, Dobšiná

Zdroje

<http://npslovenskyraj.sopsr.sk/>

<https://vraji.sk/np-slovensky-raj/>

<https://www.slovenskyraj.eu/>

ŽILINSKÝ KRAJ

VLKOLÍNEC

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Vlkolíneec predstavuje unikátny urbanistický celok pôvodných ľudových stavieb. Na základe štúdie ICOMOS bola vyhodnotená ako najlepšie zachované sídlo tohto typu v Karpatskom oblúku. Je to jedna z najnavštevovanejších slovenských osád. 11. novembra 1993 bola zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Kultúrne dedičstvo

Vo Vlkolínci sa zachovala pôvodná architektúra a štruktúra horskej osady želiarov, pastierov a drevorubačov. Drevené zrubové domčeky sa týčia vo svahovitom teréne Veľkej Fatry pod vrchom Sidorovo. Okolie Vlkolíncea tvoria ovocné záhrady, terasové políčka, lúky, drevené senníky a lesy. Zrubové domy sú postavené klasickým liptovským štýlom a to z otesaných kmeňov ihličnatých stromov ukladaných na kamennú podmurovku. Strechy sú pokryté dreveným šindľom. Vlkolínskym unikátom je to, že tieto drevenice sú ošetrené farebným vápenným náterom. Vlkolíneec bol vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. V roku 1993 sa stal súčasťou prestížnej skupiny pamiatok v rámci UNESCO.

Hmotné dedičstvo

Obec Vlkolíneec sa po prvý raz spomína v roku 1376. Je typickým príkladom dvojradovej ulicovky s dlhými dvormi. Osada sa približne v strede rozdeľuje na dve ulice. Jedna z nich vedie k barokovo-klasicistickému rímskokatolíckemu Kostolu Navštívenia Panny Márie z roku 1875. Druhá ulica smeruje strmším terénom pod úpätie vrchu Sidorovo (1 099 m). V strede osady stoja dva najčastejšie fotografované objekty Vlkolíncea – zrubová dvojpodlažná zvonica z roku 1770 stojaca na kamennom podstavci a zrubová studňa z roku 1860. K chráneným objektom osady patrí 45 dreveníc s hospodárskymi dvormi z 18. storočia. Jedinečným bol spôsob ich úpravy. Dvakrát ročne ich pretierali modrou, ružovou a bielou vápnovou farbou. Typickým príkladom vlkolínskeho domu je roľnícky dom – jedna z expozícií Liptovského múzea v Ružomberku. Objekt vybudovaný v roku 1886 sprístupnili verejnosti v roku 1991. Jeho zachované pôvodné vnútorné členenie a zariadenie interiéru sú

verným obrazom spôsobu života obyvateľov osady na konci 19. a na začiatku 20. storočia. Ostatné objekty v pamiatkovej rezervácii Vlkolíneec sú obývané. Žije tu 30 obyvateľov, takže návštevníci sa musia uspokojiť len s pohľadom na ich exteriér.

Nehmotné dedičstvo

Cez obec prechádza cyklistická trasa a majitelia viacerých dreveníc poskytujú možnosť ubytovania. V lete zaujme z viacerých podujatí napríklad „Nedeľa vo Vlkolínci“ (august).

Prírodné dedičstvo

Vlkolíneec je súčasťou NP Veľká Fatra.

Turistické atrakcie

NP Veľká Fatra, NP Nízke Tatry, Ružomberok (kultúrno – historické pamiatky), Liptovská Štiavnica (neskororenesančný kaštieľ), Likavka (hrad), Ludrová (gotický kostol, nástenné maľby z 15. stor.)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Vlkolíneec, Ružomberok, Liptovská Štiavnica, Likavka, Liptovské Sliache, Lisková, Liptovská Osada

Zdroje

<https://www.vlkolinec.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Vlkol%C3%ADnec>

<https://www.visitliptov.sk/zaujímavosti/obec-vlkolinec-unesco-pamiatka/>

STREČNO

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Strečno je známa predovšetkým vďaka hradu, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou. Prvá písomná zmienka o ňom je z roku 1316. Hrad existoval už od 13. storočia. Obec Strečno a hrad sú veľmi atraktívnymi miestami pre turistov z celého Slovenska a zahraničia.

Kultúrne dedičstvo

Zrúcanina hradu Strečno dominuje nad riekou Váh ako symbol feudálnej moci na strednom Považí. Aj keď je už tri storočia ruinou, jeho zachovalá architektúra je dokladom vývoja stredovekej pevnosti od obdobia gotiky po obdobie baroka.

Hmotné dedičstvo

Archeologické nálezy hradného komplexu dokladajú jeho osídlenie už od mladšej doby bronzovej. Písomný dôkaz o jestvovaní hradu pochádza z roku 1384. Jeho pohnuté dejiny trvali do konca 17. storočia. Výsledky historicko - architektonického výskumu sa stali východiskom pre jeho čiastočnú rekonštrukciu a konzerváciu. V roku 1995 bol hrad sprístupnený verejnosti. V troch výstavných priestoroch sú inštalované exponáty zo zbierok archeologického fondu Považského múzea v Žiline. Vystavené sú nálezy z centra Žiliny a prilahlých obcí, zoradené chronologicky. Súčasťou expozície sú i kópie dobových kresieb a medirytín Strečna a okolitých

hradov (Starý hrad, Lietava, Budatín, Hričov). Návštevníci sa dozvedia zaujímavé fakty o najznámejšej historickej osobnosti, ktorá na Strečne žila, Žofii Bosniakovej. V podhradí zaujme stredoveká dedina Paseka, postavená autenticky podľa dobových stredovekých stavieb. Pozostáva z piatich malých kompletne vybavených drevených domčekov so slamenými strechami – dom stredovekého pekára, rybára, ľudovej liečiteľky, útulňa pre pútnikov. V Strečnianskej úžine sa uskutočnili počas 2. svetovej vojny prudké boje medzi účastníkmi SNP a nemeckými jednotkami. Bojov sa zúčastnilo okrem slovenských a sovietskych partizánov i 155 Francúzov pod vedením kapitána Georgesa de Lannuriena. Na ich počesť bol v roku 1956 odhalený pamätník na vrchu Zvonica.

Nehmotné dedičstvo

V hradnom komplexe sa počas roka uskutočňuje množstvo kultúrnych podujatí vo forme koncertov, divadelných predstavení, vystúpení skupín historického šermu, nočných prehliadok a pod.

Prírodné dedičstvo

Obec Strečno sa nachádza na rozhraní Turčianskej a Žilinskej kotliny v mieste prechodu rieky Váh cez pohorie Malá Fatra, ktorá je národným parkom.

Turistické atrakcie

NP Malá Fatra, Starý hrad, Teplička nad Váhom (renesančný kaštieľ)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Strečno, Dolná Tižina, Gbeľany, Vrútky, Belá, Teplička nad Váhom

Zdroje

<https://www.strecno.sk/>

<https://www.muzeum.sk/hrad-strecno.html>

SKANZEN VYCHYLOVKA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Skanzen Vychylovka leží v malebnom prostredí doliny Chmúra. Jeho jedinečná flóra a fauna spolu s prekrásnou ľudovou architektúrou vytvárajú pre návštevníka neopakovateľnú scenériu.

Kultúrne dedičstvo

V skanzene tu má návštevník počas sezóny možnosť vidieť ukážky práce remeselníkov, vystúpenia folklórnych skupín a súborov s ukážkami pracovného a obradového zvykoslovia a prípravu typických kysuckých jedál, čo je dorazom tradície a kultúry tohto severoslovenského regiónu.

Hmotné dedičstvo

Prípravy na vznik expozície v prírode sa začali krátko po vzniku Kysuckého múzea a základný kameň tejto expozície bol položený 11. 10. 1974. Národopisná expozícia sa usiluje o rekonštrukciu sídelnej krajiny a životného prostredia, s prezentáciou ľudovej architektúry a spôsobu života i kultúry ľudu na Kysuciach v druhej polovici

19. storočia a prvej polovici 20. storočia. Väčšia časť doteraz vybudovanej expozície je prenesená z dnes už neexistujúcej obce Riečnica. Kopaničiarske osídlenie reprezentuje usadlosť u Hruškuliaka. Ďalšie objekty sú z obcí Oščadnica, Korňa, Dunajov, Harvelka. Technické stavby prezentuje vodný mlyn a píla s hrázdenu konštrukciou z obce Klubina. Zo sakrálnych stavieb sa tu nachádza murovaná kaplnka z prvej štvrtiny 19. storočia zo Zborova nad Bystricou a cintorín s kovovými krížmi, predstavujúci cintoríny na Kysuciach začiatkom tohto storočia. V interiéroch vybraných objektov sú inštalované pôvodné zariadenia. Súčasťou expozície sú i pôvodné stavby - cholvarky - objekty sezónnych pastierskych obydlí, hojne využívané v minulosti. Organickou súčasťou Múzea kysuckej dediny v Novej Bystrici – Vychylovke je historická lesná úvratová železnica. Je zachovaná a funkčne obnovenou časťou bývalej Kysucko-oravskej lesnej železnice.

Nehmotné dedičstvo

Múzeum ponúka návštevníkom množstvo nedeľných tematických programov s ukázkami tradičných výrobných techník a dramatických prejavov z oblasti rodinnej, kalendárovej a pracovnej obyčajovej tradície v podaní folklórnych skupín, súborov a ľudových hudieb kysuckého regiónu.

Prírodné dedičstvo

Národopisná expozícia v prírode Kysuckého múzea je lokalizovaná do doliny Chmúra v katastri obce Nová Bystrica, časť Vychylovka, ktorá je súčasťou Chránenej krajinej oblasti Kysuce.

Turistické atrakcie

CHKO Kysuce, CHKO Horná Orava, Stará Bystrica (slovenský orloj)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Nová Bystrica, Stará Bystrica

Zdroje

<https://www.kysuckemuzeum.sk/sk/muzeum-kysuckej-dediny>

<https://www.muzeum.sk/muzeum-kysuckej-dediny-historicka-lesna-uvratova-zeleznica-vychylovka.html>

<http://vychylovka.sk/>

TERCHOVÁ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Terchová je miesto pre milovníkov turistiky, cykloturistiky, prírody, ale tiež pre zástancov letných či zimných športov. Obec je typická originálnou muzikou, originálnym spevom a temperamentným tancom. Tvorí vstup do Vrátnej doliny. Terchová je tiež spájaná s rôznymi mýtami či legendami, ktorých najznámejšou je postava Juraja Jánošíka.

Kultúrne dedičstvo

Významnou časťou terchovského folklóru je ľudová hudba. Hudba sa ústne podávala po generáciách. Prvotne ako spev, trávnicie, píšťalky a neskôr sláčiková

hudba. Terchovská muzika je od roku 2013 na zozname svetového ústneho a nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva.

Hmotné dedičstvo

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1580, kedy patrila panstvu Strečno-Gbeľany. Obyvatelia pracovali v kameňolomoch, lesoch a živili sa chovom oviec. V 19. storočí sa veľká časť obyvateľstva vysťahovala najmä do Kanady, USA, Francúzska a Argentíny. Počas 2. svetovej vojny bola obec v apríli 1945 vypálená. Po oslobodení sa niektorí obyvatelia odsťahovali na južné Slovensko. V obci sa nachádza viacero kultúrno – historických objektov – Kostol sv. Cyrila a Metoda, Terchovský drevený betlehem, socha Juraja Jánošíka, rozhladňa Terchovské srdce. V obci je stála expozícia Považského múzea v Žiline s názvom Jánošík a Terchová.

Nehmotné dedičstvo

Od začiatku 60. rokov 20. storočia sa každoročne koná kultúrny festival Jánošíkove dni. Z podujatí sú známe napríklad Cyrilometodské dni, Country fest Rozmarín, Budzogáň, Gazdovské kone, Halušky Terchová, Stretnutie zbojníkov, Polmaratón, Deň sv. Huberta a ďalšie

Prírodné dedičstvo

Terchová sa nachádza medzi Krivánskou Malou Fatrou, ktorá je národným parkom a Kysuckou vrchovinou na severe Žilinskej kotliny. Centrom obce preteká rieka Varínka. Tvorí vstup do Vrátnej doliny. Krivánska Malá Fatra má pestré geologické zloženie a značná relatívna výška pohoria podmieňuje existenciu bohatstva flóry a fauny a pestrosť foriem reliéfu. Nachádza sa tu najkrajšia a najobľúbenejšia časť Malej Fatry - Jánošíkove diery. Tvorí ich sústavy tiesňav, kaňonov a rôzne scenérie skalných útvarov. Nachádzajú sa v prírodnej rezervácii Rozsutce.

Turistické atrakcie

NP Malá Fatra, CHKO Kysuce, Zázrivá (ľudová architektúra)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Terchová, Zázrivá

Zdroje

<https://www.terchova.sk/>

<https://www.terchova.eu/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Terchov%C3%A1>

ZÁZRIVÁ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Zázrivá je horská obec na severnom Slovensku, na pomedzí Malej Fatry a Oravskej Vrchoviny. Je obľúbeným cieľom pre trávenie voľného času, dovolenky a aktívneho oddychu. Obec má vyše 450 rokov dlhú históriu. Zázrivá je rozľahlá, má 11 osád, hraničí s Kysucami, Horným Povaím, Oravou – preto je jej krajina rôznorodá. Obyvatelia sú činní v oblasti cestovného ruchu, kultúry, športov a rôznych záujmových činností.

Kultúrne dedičstvo

Obec Zázrivá je charakteristická najmä svojou drevenou architektúrou, ľudovými zvykmi, výrobou zázrivských korbáčikov (s chráneným označením pôvodu), ľudovými piesňami a tancami, výrobou odevov ako aj inými tradíciami ľudovej tvorivosti.

Hmotné dedičstvo

Zázrivá bola založená ako valaská obec na území panstva Oravského hradu. Prvá písomná zmienka je z roku 1556. Obyvatelia sa v tých časoch na leto sťahovali so stádami do hôr, ale postupne sa rodiny usadzovali práve na tých miestach, kde boli v lete, a tak vznikli dnešné osady Zázrivej ako Ráztočky, Havrania, Petrová, Biela a ďalšie. Počas kuruckých bojov obec veľmi spustla a postupne jej zrušili aj valaské výsady. V roku 1791 bol postavený prvý murovaný rímskokatolícky kostol. Až do roku 1945 bola pre obec typická vysoká miera vysťahovalectva obyvateľov. Z kultúrno – historických pamiatok je najznámejší Kostol Nanebovzatia Panny Márie. V jeho interiéri sa nachádza organ pochádzajúci z Tirolska. Patrí k najväčším na Orave. Na okraji obce, v areáli cintorína sa nachádza torzo kostola Všetkých svätých z rokov 1791 - 1796. V roku 1934 ho postihol požiar po ktorom už nebol obnovený. V roku 2012 prešiel kostol čiastočnou obnovou. V okolí obce sú roztrúsené po svahoch unikátne drevené zvonice a kríže, ktoré dotvárajú vizuál krajiny.

Nehmotné dedičstvo

V priebehu roka sa v obci Zázrivá opakovane koná niekoľko kultúrno-spoločenských podujatí. Najväčším sú Zázrivské dni organizované v mesiaci júl. K ďalším patria Fašiangy, Reprezentačný ples turizmu, Kopřcaňä sa po Zázrivských vrškoch, Stavanie a válanie Mája, Jánske ohne, Výstup na Rozsutec, cyklopuďujatia a mnohé ďalšie.

Prírodné dedičstvo

Zázrivá sa nachádza medzi Malou Fatrou (NP), Kysuckou vrchovinou (CHKO) a Oravskou Magurou. Obcou preteká Zázrivka. Malá Fatra má pestré geologické zloženie a značná relatívna výška pohoria podmieňuje existenciu bohatstva flóry a fauny a pestrosť foriem reliéfu.

Turistické atrakcie

NP Malá Fatra, CHKO Kysuce, Terchová (ľudové tradície, kultúrno – historické pamiatky)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Zázrivá, Terchová

Zdroje

<https://zazriva.com/>

<http://www.mojazazriva.sk/>

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1zriv%C3%A1_\(okres_Doln%C3%BD_Kub%C3%ADn\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1zriv%C3%A1_(okres_Doln%C3%BD_Kub%C3%ADn))

ORAVSKÝ PODZÁMOK

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Oravský Podzámok sa nachádza v Oravskej vrchovine na pravom brehu Oravy 11 km SSV od Dolného Kubína. Spolu s dominantou Oravského hradu je vstupnou bránou na sever Slovenska a následne aj do Poľska.

Kultúrne dedičstvo

Oravský hrad je jeden z najznámejších a najkrajších hradov na Slovensku. Táto výrazná dominanta oravského regiónu bola dejiskom významných historických udalostí a dnes je centrom záujmu nielen turistov, ale i filmárov. Spolu s obcou Oravský Podzámok nad riekou Orava a je výraznou dominantou oravského regiónu.

Hmotné dedičstvo

Prvá písomná zmienka z roku 1267 sa vzťahuje k existencii Oravského hradu. Hrad sa spomína v polovici 13. storočia, ale obec v podhradí vznikla pravdepodobne neskôr. Oravský Podzámok zo začiatku podliehal iba hradným pánom a jeho obyvatelia pracovali pre hrad a Oravský komposesorát. Samostatnou sa obec stala až v druhej polovici 19. storočia, odkedy mala svojho richtára. V roku 1800 hrad úplne vyhorel a zostal opustený až do roku 1868, kedy bolo do nevyužitého hradného komplexu umiestnené jedno z prvých múzeí na Slovensku. Zachovalý rozsiahly hrad sa týči na strmom vápencovom brale priamo nad obcou vo výške 112 m nad hladinou rieky Orava. Hrad je národnou kultúrnou pamiatkou. Bol sídlom Oravskej župy. O dnešný vzhľad sa postarali Thurzovci, ktorých stavebná obnova hradu zaradila medzi významné stavby renesančného obdobia. Poslední majitelia hradu Pálffyovci sa pokúsili o čiastočnú romantickú úpravu. Posledná a najvýznamnejšia komplexná obnova hradu sa uskutočnila až v rokoch 1953 - 1968. Interiér budov sa zachoval z čias gotiky, renesancie a romantizmu. Najzachovalejší je interiér kaplnky so zariadením z roku 1752. Oravský hrad je jednou z 8 expozícií Oravského múzea P.O. Hviezdoslava. V Oravskom Podzámku sa nachádza aj Kostol sv. Jána Nepomuckého, historická klasicistická budova pošty, stará prefektúra a renesančná administratívna budova. Zaujímavými sú aj archeoskanzen – stredoveká dedina sokoliarov a Múzeum šľachtických kočiarov a saní v obci.

Nehmotné dedičstvo

V hradnom komplexe ako aj v Oravskom Podzámku sa počas roka uskutočňuje množstvo kultúrnych podujatí vo forme koncertov, divadelných predstavení, vystúpení skupín historického šermu, nočných prehliadok a pod. Na Oravskom hrade bolo natočených viacero historických alebo dobrodružných filmov – Dracula, Kráľ drozdia brada, Princezná a žobrák, Sokoliar Tomáš.

Prírodné dedičstvo

Oravský Podzámok sa nachádza na rozhraní Oravskej Magury a Oravskej vrchoviny. Obcou preteká hlavná vodná tepna regiónu, rieka Orava, po ktorej je možné sa plaviť na pltiach.

Turistické atrakcie

Dolný Kubín (kultúrno – historické pamiatky, múzeá, galéria)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Oravský Podzámok, Dolný Kubín, Dlhá nad Oravou

Zdroje

<http://www.oravskypodzamok.sk/>

<https://www.muzeum.sk/oravsky-hrad-oravsky-podzamok.html>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Oravsk%C3%BD_Podz%C3%A1mok

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcia/oravsky-hrad-oravsky-podzamok>

PODBIEL

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Výnimočnosť obce Podbiel spočíva v jej bohatej histórii a zachovanej Pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry Bobrova raľa. Má zachovanú tradičnú ulicovú zástavbu hospodárskych dvorov. Význam Podbiela podčiarkuje aj miesto jeho polohy. Obec je situovaná na severe Slovenska, na starej kupeckej ceste, známej aj ako Jantárová cesta, či stará Soľná cesta.

Kultúrne dedičstvo

V Podbieli sa v málo narušenej forme zachovala tradičná zástavba hospodárskych dvorov, charakteristická pre strednú Oravu. Bola vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. Väčšina objektov už nie je trvalo obývaná, ale niektoré slúžia na rekreačné účely. Pretože sú všetky v súkromnom vlastníctve, prehliadka interiérov nie je možná. Exteriér je prístupný z verejného priestranstva.

Hmotné dedičstvo

Obec sa nachádza v severnej časti Oravskej vrchoviny, v údolí rieky Orava, na sútoku so Studeným potokom. Západne sa nachádza Oravská Magura, východ a juhovýchod zasahuje do Skorušinských vrchov. Obec vznikla valašskou kolonizáciou v dobe, keď na Orave ako feudálni páni vládli Thurzovci. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1556. Názov obce súvisí so skalou Biela, ktorá je v chotári obce. Súčasný názov Podbiel sa definitívne ustálil až v 18. storočí. Podbiel patril podobne ako okolité obce k panstvu Oravského hradu. Obyvatelia sa živili prevažne poľnohospodárstvom. V menšom rozsahu sa prevádzkovalo pltníctvo, výroba šindľov a plátna. V 18. storočí tu bol mlyn, pivovar, dve pily, tradíciu tu však má aj hutníctvo a baníctvo. Po roku 1930 sa začal rozvíjať turistický ruch, hlavne v Západných Tatrách, dostupných cez Podbiel. Okrem drevených zrubových stavieb, ktoré sú súčasťou Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry patria hlavným kultúrne – historickým pamiatkam rímskokatolícky Kostol Navštívenia Panny Márie a v blízkosti obce sa nachádzajúca Františkova huta. V obci je situované aj Malé etnografické múzeum so zbierkami predmetov, ktoré sa v minulosti používali v podbielanských domácnostiach, v poľnohospodárskych prácach ale aj v liturgii.

Nehmotné dedičstvo

V obci sa každoročne uskutočňuje mnoho kultúrnych, športových a spoločenských podujatí, ktoré lákajú nielen domácich obyvateľov, ale aj turistov z blízkeho a širokého okolia.

Prírodné dedičstvo

Okolie Podbiela charakterizuje mnohotvárný reliéf územia. Orava i Podbiel sú situované v horskom systéme západných Karpát v údolí rieky Orava na sútoku so Studeným potokom. Podbiel má pomerne chladné podnebie. Stromové porasty Podbiela sú prevažne ihličnaté - smrek, jedľa, borovica. V okolí rastie množstvo húb. V chotári obce sa zachovala voľne v prírode žijúca pôvodná fauna - cicavce, vtáky, plazy. V riekach a potokoch žije viac druhov rýb, dokonca aj raky.

Turistické atrakcie

Tvrdošín (rímskokatolícky drevený Kostol Všetkých svätých - UNESCO, zemiansky dvojdom, klasicistické plátennícke domy, zemianska kúria), Habovka (kultúrne tradície), Nižná na Orave (zrúcanina vysokej pece)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Podbiel, Tvrdošín, Oravský Biely Potok, Nižná na Orave, Dlhá nad Oravou

Zdroje

<https://www.podbiel.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Podbiel>

<https://www.muzeum.sk/podbiel.html>

LIPTOVSKÝ HRÁDOK

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Liptovský Hrádok leží vo východnej časti Liptovskej kotliny pri sútoku Váhu s Belou. Je prirodzeným a technickým centrom Horného Liptova. Je vzdialený 10 km východne od Liptovského Mikuláša.

Kultúrne dedičstvo

Liptovský Hrádok je príťažlivou destináciou cestovného ruchu vďaka svojej geografickej polohe v lone Nízkych a Západných Tatier, na sútoku Váhu a Belej. Vo svojom vnútri a okolí poskytuje unikátne a turisticky zaujímavé prvky cestovného ruchu, dokumentujúce jeho 700-ročnú históriu.

Hmotné dedičstvo

Liptovský Hrádok vznikol začiatkom 13. stor. ako osada Belzsko. Bol pomenovaný podľa jedného z troch hradov, nachádzajúcich sa na území dnešného Liptova – Hrádku. V okolí hradu založili najskôr osadu zloženú z rodín lesníckych a štátnych úradníkov. V roku 1728 postavili solný sklad, do ktorého dovážali soľ zo Solivaru. Kráľovská dvorská komora vybudovala tzv. hrable na zachytávanie po Váhu splavovaného dreva, píly, neskôr aj hutu na spracovanie železnej rudy, spravovala tiež solný sklad pri Váhu (založený už v roku 1728), ako aj mlyn, pivovar a rybník pri areáli hradu. Historicky významnou udalosťou pre mesto bolo založenie prvej lesníckej školy v roku 1796. Škola dostala začiatkom 19. st. vlastnú budovu, ktorá sa neskôr stala aj centrom kultúrno-spoločenského života. Prvý lesnícky botanický park začal v Liptovskom Hrádku vznikať v rokoch 1886 – 1888 spolu so zakladaním školského poľsia Hradská hora. Park bol neskôr doplnený sieťou chodníkov a jazierkom. Vodný systém ho prepájal s jazierkom pri hrade. Dnes je na jeho území

Arborétum – chránená študijná plocha. Na prelome 19. - 20. stor., došlo postupne k vybudovaniu dvoch železničných tratí. Prvá, z roku 1871, viedla dolinou Bieleho Váhu a bola súčasťou Košicko-bohumínskej železnice, druhá - vedúca dolinami Čierneho Váhu až do Liptovskej Tepličky, zabezpečovala zvoz dreva a robotníkov. Prvá slúži dodnes, druhá bola v roku 1970 zrušená. K ďalším kultúrno – historickým a technickým pamiatkam patria Liptovský hrádok, rímskokatolícky Kostol Navštívenia Panny Márie, rímskokatolícky Kostol sv. Martina a evanjelický kostol v časti Dovalovo, solný a medný úrad, lesnícka škola, klopačka a vážnica. V meste je aj Múzeum baníctva a hutníctva Maša Liptovský Hrádok a Národopisné múzeum Liptovský Hrádok, obe sú súčasťou Liptovského múzea v Ružomberku.

Nehmotné dedičstvo

V Liptovskom Hrádku, podobne ako v iných mestách na Slovensku sa každoročne uskutočňuje množstvo kultúrnych, športových a spoločenských podujatí v podobe festivalov, jarmokov, výstav, trhov, koncertov, divadelných predstavení, remesiel a pod.

Prírodné dedičstvo

Liptovský Hrádok má vynikajúcu polohu z hľadiska okolitej prírody. Je obklopený veľkoplošnými chránenými úzermi - TANAP (Západné Tatry), NAPANT. Sú to naše výnimočné územie s rôznymi formami reliéfu a s mnohými endemitmi a reliktmami. Špecifikom sú predovšetkým jaskynné priestory. Sú hojne navštevované turistami zo Slovenska i zahraničia.

Turistické atrakcie

TANAP, NAPANT, Liptovský Mikuláš (kultúrne a historické pamiatky), VN Liptovská Mara (vodné športy), Liptovský Ján (kaštiele, kúrie, termálne pramene), Pribylina (múzeum liptovskej dediny)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Liptovský Hrádok, Liptovský Mikuláš, Liptovský Ján, Pribylina

Zdroje

<https://www.liptovskyhradok.sk/>

<http://www.lhsity.sk/mesto>

<https://www.hradliptovskyhradok.sk/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Liptovsk%C3%BD_Hr%C3%A1dok

ZUBEREC

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Zuberec sa rozkladá v Studenej doline, na pomedzí Západných Tatier a Skorušinských vrchov na sútoku Bôrovej vody a Studeného potoka, 26 km juhozápadne od poľsko - slovenského hraničného priechodu Chochołów - Suchá Hora. V Spálenej a Roháčskej doline sa nachádza významné lyžiarske stredisko Zverovka – Spálená. V časti Brestová je prvá sprístupnená jaskyňa Oravy a Západných Tatier, Brestovská jaskyňa a turisticky atraktívne Múzeum oravskej dediny.

Kultúrne dedičstvo

Región Oravy patrí k najrázovitejším na celom Slovensku. Zuberec s okolitým unikátnym horským prírodným prostredím je jeho neodmysliteľnou súčasťou. V skanzene na Brestovej je možné nahliadnuť do tvrdého a ťažkého života Oravcov.

Hmotné dedičstvo

Najstaršie zmienky o osade pochádzajú z roku 1593. V roku 1604 po vyplenení počas Bočkajovho povstania, Zuberec zanikol. Opätovné osídlenie šoltýskej obce sa spomína v roku 1609. V nepokojnom období 17. storočia počas kuruckých bojov bola obec viackrát spustošená. Často sa vyskytovali neúrodné roky, ktoré decimovali obyvateľstvo a vyhánali ich do úrodnejších regiónov. Mnohí chodili na sezónne poľnohospodárske práce do iných stolíc. Popri rozvoji remesiel miestni ľudia pálili vápno a tkali súkno. Napriek ťažkým prírodným a sociálnym podmienkam sa obec rozvíjala a postupne sa stala obľúbenou rekreačnou oblasťou a jedným z východísk do Západných Tatier. Z kultúrno – historických pamiatok je najvýznamnejší rímskokatolícky Kostol sv. Vendelína. V časti Brestová je umiestnené Múzeum oravskej dediny. Ukazuje život v oravských dedinách v minulosti. Je situované v prírodnom prostredí v podhorí Roháčov. Viac ako 50 stavieb ľudovej architektúry je tu rozostavených v niekoľkých celkoch, ktoré pripomínajú jednotlivé časti Oravy. Nechýbajú tu ani technické stavby ako mlyn na vodný pohon, plátennický mangel na hľadanie modrotlače, olejareň, hrnčiarska pec a iné. Nad skanzenom sa týči drevený gotický kostol sv. Alžbety Uhorskej zo začiatku 15. storočia. Zariadenie domov a chov domácich zvierat (v letnom období aj pestovanie typických plodín) umožňujú návštevníkom predstaviť si život a prácu Oravcov v minulosti.

Nehmotné dedičstvo

V Zuberci a Brestovej sa uskutočňujú podujatia viažuce sa najmä na prírodné horské prostredie a život v ňom. K najznámejším patria - Memoriál Jána Matláka, lyžiarske preteky O goralský klobúčik, Roháčsky triatlon, Sviatok Hôr, Podroháčske folklórne slávnosti, Od baču syra, od gazdinej koláča, turistické výstupy na okolité vrcholy a pod.

Prírodné dedičstvo

Zuberec sa nachádza v bezprostrednej blízkosti TANAPu (Západné Tatry). Je to naše výnimočné územie s rôznymi formami reliéfu a s mnohými endemitmi a reliktnými. Je hojne navštevované turistami zo Slovenska i zahraničia.

Turistické atrakcie

TANAP, Habovka (kultúrne tradície), Huty (ľudová architektúra a tradície)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Zuberec, Zverovka, Oravský Biely Potok, Huty

Zdroje

<https://zuberec.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Zuberec>

https://sk.wikipedia.org/wiki/M%C3%BAzeum_oravskej_dediny

KVAČIANSKA DOLINA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Kvačianska dolina patrí spolu so susednou Prosieckou dolinou medzi najnavštevovanejšie lokality letnej turistiky v Liptove v oblasti Chočských vrchov. Pre svoju nenáročnosť sú obľúbené hlavne pre rodiny s deťmi. Turistická trasa v tejto lokalite je, okrem mlynov Oblazy, vodopádu či drevených rozhľadní, doplnená aj o náučný chodník. Sú tu umiestnené náučné tabule so zaujímavými informáciami z geografie, biológie či histórie, týkajúcich sa tejto lokality.

Kultúrne dedičstvo

V Kvačianskej doline sa nachádza významná kultúrna pamiatka, ktorá patrí k skvostom Slovenska a je obľúbenou destináciou návštevníkov všetkých vekových kategórií z rôznych kútov sveta. Miesto zvané Oblazy sa nachádza pri sútoku Hutianky, Borovianky a Ráztočianky a je výborným miestom pre oddych spojený s poznávaním histórie regiónu Liptov. Pôvodne boli v Kvačianskej doline tri mlyny - Horný mlyn – gejdošovský, Dolný mlyn – brunčiakovský a tzv. “Tretí mlyn”. Spomína sa aj štvrtý mlyn, hlbšie v doline, pod Roháčom, ktorý však v 19. stor. zobrala voda. Od roku 1980 sa začalo s opravou objektov a dnes sú už úplne zrekonštruované. Návštevníci si tak môžu na vlastné oči pozrieť technológiu mletia múky starodávnym spôsobom.

Hmotné dedičstvo

Kvačianska dolina ponúka ideálny priestor na príjemnú prechádzku v malebnom, horskom prostredí. Kvačiansku dolinu spestruje náučný chodník, ktorý prechádza aj susednou Prosieckou dolinou. Oddychový výlet nádhernou dolinou trvá približne 5 hodín. Turistika v Kvačianskej doline je vhodná pre všetky typy turistov, rovnako pre deti, či dôchodcov, nakoľko ide o nenáročnú trasu. Do pamäti sa vryjú monumentálny skalný útvar Jánošíkova hlava, úzke a hlboké rokliny, prekrásne výhľady na dolinu či malebné Mlyny Oblazy, ktoré dotvárajú rozprávkovú atmosféru. Rozvoj turizmu v Kvačianskej doline podporila aj vôbec prvá zabezpečená vyhládka nachádzajúca sa na Malom Roháči. Odtiaľ je možné vidieť na veľkú skalnú ihlu a na hornú časť doliny. V doline je aj vyhládka s názvom Kobyliny. V Kvačianskej doline sa nachádza viacero križovatiek chodníkov, ktoré vedú k ďalším prírodným úkazom.

Nehmotné dedičstvo

Kvačianska dolina ako významná turistická lokalita Chočských vrchov je miestom realizácie najmä turistických prechodov, či už letných alebo zimných.

Prírodné dedičstvo

Kvačianska dolina sa nachádza v Chočských vrchoch. Má podobu krasových tiesňav s bralami a strmými skalnými stenami. Potom Kvačianka tu vytvára vodopády a kaskády. V NPR Kvačianska dolina sa vyskytujú vzácne druhy fauny a flóry.

Turistické atrakcie

Chočské vrchy (turistika), VN Liptovská Mara (vodné športy).

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Kvačany, Prosiek, Velké Borové, Liptovská Sielnica, Liptovský Trnovec

Zdroje

<http://www.kvacany.sk/kvacianska-dolina.php>

<https://www.visitliptov.sk/trasa/okruh-prosieckou-a-kvacianskou-dolinou/>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcia/kvacianska-dolina-kvacany>

DEMÄNOVSKÁ DOLINA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Demänovská dolina je najznámejšou a najnavštevovanejšou dolinou Nízkych Tatier. Má dĺžku 15km a je hlavným centrom cestovného ruchu v severnej časti Nízkych Tatier. Nachádza sa medzi vrcholmi Ďumbier (2043m), Krúpova Hoľa (1927m), Chopok (2024m), Dereše (2003m), Poľana (1889m). Dolina je súčasťou Národného parku Nízke Tatry, kde popri pozoruhodných scenerických, krajinárskych a estetických hodnotách je najcennejší Demänovský kras a Vrbické pleso. Preskúmaním a opismi s vyznačením zaľadnených a kvapľových časti v 19. a začiatkom 20. storočia sa stali Demänovské jaskyne známymi v celom kultúrnom svete. Záujem o dolinu prudko vzrástol objavením Demänovskej jaskyne slobody roku 1921 a čoskoro tu vybudovali asfaltovú hradsnú. Mimoriadny rozmach návštevnosti doliny nastal po vybudovaní sedačkovej lanovky na Chopok v roku 1936. Ideálne lyžiarske terény, svetoznáme jaskyne: Demänovská jaskyňa Slobody, Demänovská ľadová jaskyňa, Okno, Dračia Jaskyňa, Beníková Jaskyňa, Demänovská jaskyňa Mieru a Dvere ale i ďalšie, možnosť letnej turistiky, skalolezenie, krásna fauna a flóra doplnená vhodnými klimatickými podmienkami dali v tejto doline podnet k vybudovaniu strediska cestovného ruchu, obce Demänovská Dolina.

Kultúrne dedičstvo

Okolie obce, známe ako stredisko Jasná, je medzinárodne známe centrum zimnej i letnej turistiky. Atraktívna poloha na severných svahoch Nízkych Tatier ponúka výborné podmienky na turistiku, horskú cyklistiku i lyžovanie, čo s vybudovaným zázemím ročne priťahuje státisíce návštevníkov. Jedinečnosť územia tejto časti národného parku dotvárajú svetoznáme jaskyne. Zaujímavosťou je prepojenie severnej demänovskej časti Chopka s južnými svahmi kabínkovou lanovkou cez vrcholovú stanicu.

Hmotné dedičstvo

Demänovská dolina geograficky a geologicky pozostáva z dvoch rozdielnych častí: horná časť, prilahlá k hlavnému hrebeňu, je žulová a tvorí celý komplex menších dolín, dolná časť je zarezaná vo vápencoch a bohato zvisle členená. Horná časť sa javí ako temer pravidelný štvoruholník, vo vrcholoch ktorého sa týčia výhľadové končiare - Siná, Krakova hoľa, Ďumbier, Poľana a Chopok. Dolná časť má tvar hlbokého vápencového kaňona a vznikla na sútoku potokov Demänovka a Zadná voda. Obe vetvy krátko pred svojím spojením prechádzajú do oblasti vápencov, oba potoky sa ponárajú a vytvárajú svetoznámy podzemný systém Demänovských jaskýň. Sprístupnené sú Demänovská ľadová jaskyňa a Demänovská jaskyňa

slobody. Dolina bola osídlená už v praveku. V 18. a 19. storočí na niekoľkých miestach dolovali rudu, stáli tu salaše, pastierske koliby a drevorubačské domce. Záujem o dolinu prudko vzrástol objavením Demänovskej jaskyne slobody v roku 1921. Mimoriadny rozmach návštevnosti doliny nastal po vybudovaní sedačkovej lanovky z Jasnej na Chopok. Obec Demänovská Dolina vznikla 1.8.1964, keď bola zo všetkých objektov cestovného ruchu vytvorená samostatná obec. Jasná bol pôvodne názov častí horných partií Demänovskej doliny a postupne sa rozšíril na ďalšie časti doliny.

Nehmotné dedičstvo

V Demänovskej doline sa každoročne uskutočňuje mnoho predovšetkým športových podujatí spojených či už s letnou turistikou, alebo lyžovaním v zime. V Jasnej sa pravidelne uskutočňujú medzinárodné preteky v zjazdových disciplínach.

Prírodné dedičstvo

Demänovská dolina je súčasťou NAPANTu, v ktorom sú zachované unikátne formy reliéfu (predovšetkým jaskynné priestory), vzácna flóra a fauna. Zároveň ale patrí NAPANT, najmä jeho centrálna časť k najviac ohrozeným chráneným územiám na Slovensku.

Turistické atrakcie

NAPANT (turistika, lyžovanie), Liptovský Mikuláš (kultúrno – historické pamiatky, múzeá, galérie)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Demänovská dolina, Demänová, Pavčina Lehota

Zdroje

<https://www.demanovskadolina.info/>

<http://www.nizketatry.sk/ciele/ddolina/ddolina.html>

<https://www.jasna.sk/hory/region/demaenovska-dolina>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Dem%C3%A4novsk%C3%A1_Dolina

MÚZEUM SLOVENSKEJ DEDINY

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Múzeum slovenskej dediny je najväčšou prírodnou expozíciou na Slovensku. Nachádza sa v Jahodníckych hájoch, východne od Martina. Na ploche 15,5 ha sa nachádza 145 exponátov slovenskej ľudovej architektúry, pochádzajúcich zo severozápadného Slovenska.

Kultúrne dedičstvo

Múzeum v prírode prezentuje ľudové stavitelstvo, bývanie a život typických dedinských spoločenstiev na Slovensku v 19. a zač. 20. stor. Prvý zámer výstavby múzea vznikol v roku 1930 (D. Jurkovič, J. Geryk), prvá translokácia (A. Polonec) sa uskutočnila r. 1940. Základný kameň expozície bol položený v roku 1967. Expozícia, sprístupnená v roku 1972, predstavuje slovenské regióny Orava (1971), Kysuce - Javorníky (1972, 1986), Liptov (1976) a postupne región Turiec.

Hmotné dedičstvo

Expozícia podáva obraz tradičného ľudového staviteľstva, bývania a spôsobu života obyvateľov oblastí severozápadného Slovenska v období druhej polovice 19. a prvej polovice 20. storočia. Pôvodný zámer bol vybudovať expozičnú podávajúcu ucelený obraz o tradičnej stavebnej kultúre a bývaní na území celého Slovenska (s jednotlivými regionálnymi špecifikami). Do súčasnosti sa zrealizovali regionálne celky Oravy, Liptova, Kysúc - Podjavorníkov. Región Turiec v zmysle pôvodného zámeru zatiaľ nie je stavebne dokončený. V areáli múzea sa nateraz nachádza 145 objektov obytného, hospodárskeho, technického, spoločenského a sakrálneho charakteru. Časť objektov je interiérovito zariadená a sprístupnená návštevníkom. Sú to roľnícke usadlosti s obytnými a hospodárskymi stavbami, solitéry technických, spoločenských a sakrálnych stavieb.

Nehmotné dedičstvo

Múzeum ponúka návštevníkom mnoho tematických programov s ukážkami tradičných výrobných techník a dramatických prejavov z oblasti rodinnej, kalendárovej a pracovnej obyčajovej tradície v podaní folklórnych skupín, súborov a ľudových hudieb. Okrem toho sa tu uskutočňujú rodinné a firemné oslavy, svadobné obrady a tvorivé dielne pre základné školy.

Prírodné dedičstvo

Múzeum slovenskej dediny je situované v Turčianskej kotline, východne od Martina. V blízkosti sa rozkladá masív NP Veľkej Fatry. Na území národného parku je zriadených viac maloplošných chránených území. Z nich je najstaršie NPR Harmanecká tisina (1949), zriadená hlavne na ochranu trefohorného reliktu tisu obyčajného, ktorý dnes dosahuje na území národného parku najmasovejší výskyt v rámci strednej Európy.

Turistické atrakcie

NP Veľká Fatra (turistika, lyžovanie), Vrútky (historicko – kultúrne pamiatky), Sklabaňa (hrad), Bystrička (pamätná vila T.G. Masaryka), Necpaly (kaštiele), Belá – Dulice (turistika)

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Martin, Vrútky, Belá – Dulice

Zdroje

<https://www.skanzenmartin.sk/>

<https://www.snm.sk/?muzeum-slovenskej-dediny-uvodna-stranka>

<https://www.muzeum.sk/muzeum-slovenskej-dediny-snm-martin.html>

https://sk.wikipedia.org/wiki/M%C3%BAzeum_slovenskej_dediny

PRIBYLINA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Pribylina sa nachádza na južnom úbočí Západných Tatier pod vrchmi Baranec (2 184 m n. m.) a Bystrá (2 284 m n. m.), pod ústím potoka Račková do rieky Belá. Z obce sa dajú podniknúť túry do Račkovej a Jamníckej doliny, čo hodne využívajú

turisti zo Slovenska a zahraničia. Z Pribyliny je jeden z najkrajších výhľadov na národný vrch Slovákov, Kriváň (2 494 m n. m.). V Pribyline sa nachádza Múzeum liptovskej dediny, ktoré približuje život ľudí v regióne v minulosti.

Kultúrne dedičstvo

Múzeum liptovskej dediny sa výrazne odlišuje od ostatných múzeí v prírode predovšetkým formou zástavby a skladbou objektov. Je obrazom stredovekého sídla s výsadami a právmi mestečiek. Okrem drevených obytných a hospodárskych stavieb, reprezentujúcich typické znaky ľudového staviteľstva roľníckych a remeselníckych vrstiev, sú tu aj dva vzácne stredoveké kamenné objekty. Goticko-renesančný kaštieľ z Parížoviec je najstarším zachovaným zemianskym sídlom v Liptove zo 14. – 16. storočia a je spájaný s kráľom Matejom Korvínom. Atraktívnou expozíciou je ranogotický kostol Panny Márie z obce Liptovská Mara s fragmentmi pôvodných nástenných malieb zo 14. a 15. storočia. V hornej časti areálu múzea sa nachádza funkčná trať Považskej lesnej železnice.

Hmotné dedičstvo

Prvou písomnou zmienkou o Pribyline je záznam z roku 1332. Druhá písomná zmienka je z roku 1360. Obdobie nevoľníctva a feudalizmu sa v Pribyline odvíjalo od vtedajších pomerov na hornom Liptove. Domáce obyvateľstvo bolo fyzicky majetkom a vlastníctvom vtedajšej šľachty. V roku 1709 došlo k boju medzi kurucmi a cisárskymi vojskami v Belanskej Doline a na Švihrovej. Obec bola v týchto bojoch vypálená. Za zmienku stojí snaha obyvateľov o nápravu bezprávia, ktoré sa na nich vykonávalo ich pánmi a iniciovali viacej sťažností vtedajšiemu panovníkovi v rokoch 1781, 1843. 9. apríla 1848 tu kázal učiteľ - levita Matej Trnovský o slobodách. K najvýznamnejším kultúrno – historickým pamiatkam patria: Evanjelický kostol z rokov 1901 – 1902 s interiérovou výmalbou podľa návrhu J. Hálu z roku 1925, rímskokatolícky Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej z roku 1910 s oltármi, kazateľnicou a krstiteľnicou zo 16. a 17. stor. a Baptistická modlitebňa z roku 1914. Neodmysliteľnou súčasťou obce je Múzeum liptovskej dediny, otvorené pre verejnosť v roku 1991. V jeho areáli sa okrem zrubovej architektúry nachádzajú aj významné kamenné objekty. Múzeum vzniklo v súvislosti so stavbou priehrady Liptovská Mara, ktorá zatopila dovedna 13 dedín, niektoré s hodnotnou architektúrou.

Nehmotné dedičstvo

Múzeum ponúka návštevníkom množstvo nedelných tematických programov s ukázkami tradičných výrobných techník a dramatických prejavov z oblasti rodinnej, kalendárovej a pracovnej obyčajovej tradície v podaní folklórnych skupín, súborov a ľudových hudieb liptovského regiónu.

Prírodné dedičstvo

Pribylina je situovaná v Podtatranskej kotline po južných svahmi Západných Tatier, ktoré sú súčasťou TANAPu. Pribylina je východiskom realizácie túr v tomto chránenom území.

Turistické atrakcie

TANAP, NAPANT, Liptovský Hrádok (kultúrno – historické pamiatky).

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Pribylina, Liptovský Hrádok, Podbanské

Zdroje

<http://www.pribylina.sk/sk>

<https://liptovskemuzeum.sk/expozicia/pribylina/>

<https://www.skanzenpribylina.sk/>

KORBIELÓW

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Mesto Korbielów je turistické mesto nachádzajúce sa na juhu Poľska neďaleko hraníc so Slovenskom. Začiatok osídlenia sa datuje do 16. stor. Predpokladá sa, že pôvodne sa tu usadili pastieri, ktorí prišli do tejto oblasti z balkánskeho polostrova. Na začiatku 17. stor. sa hornatý terén začal využívať na účely roľníctva. Prelom rokov 1847 - 1848 bol veľmi tragickým obdobím. Oblasť zasiahla veľká epidémia cholery, ktorá zdecimovala miestne obyvateľstvo. V druhej polovici 19. stor. začali do Korbielówa prichádzať Židia v dôsledku čoho sa dnes jedná o jeden z regiónov s najvyšším počtom obyvateľov židovského pôvodu. V medzivojnovom období bolo v Korbielówe umiestnené stanovište Pohraničnej stráže 1. línie Korbielów. V priebehu 2. svetovej vojny sa z Korbielówa stal mimoriadne dôležitý strategický bod, keď práve sa tu odohrala blokáda cesty vedúcej z priesmyku Glinne do Żywiec. V súčasnej dobe je Korbielów rozvíjajúce sa turistické mestečko ležiace na úpätí lyžiarskej hory Pilsko.

Kultúrne dedičstvo

Pôvodné obyvateľstvo obce sa venovalo najmä obrábaniu pôdy a poľnohospodárstvu, čo však bolo, vzhľadom na nepriaznivé podmienky v horských oblastiach, často pomerne náročné a nepostačujúce. Nakoľko však sa nie všetci obyvatelia Korbielówa mohli živiť obrábaním pôdy tak sa postupne začali venovať aj iným formám príjmu, najmä remeslu. Rozšírená bola výroba šindľov. Historické pramene taktiež uvádzajú, že obyvatelia Korbielówa boli vychýrení dudáci, ktorí často hrávali na svadbách v celom regióne Żywiec. V rokoch 1995 - 2007 existoval cestný a peší hraničný prechod na Slovensko Korbielów - Oravská Polhora na priesmyku Korbielów Glinne, ktorý však bol po vstupe Poľska do Schengenského priestoru uzavretý.

Hmotné dedičstvo

V Korbielówe sa nenachádzajú nijako zvlášť cenné historické pamiatky. Zaujímavá je drevená kaplnka z roku 1866, ktorá je situovaná v centre obce. Nájdeme tu aj kostol a fara Panny Márie, kráľovnej anjelov, o ktorú sa stará dominikánsky rád. Myšlienka postaviť kostol vznikla ešte pred prvou svetovou vojnou. Žiaľ, nedostatok riadnej organizácie a schudobnenie ľudí so súčasným nedostatkom pracovných síl vyplývajúcim z vojny prispeli k oneskoreniu realizácie tejto myšlienky. Nádej začať stavbu kostola sa objavila až vtedy, keď sa finančná situácia obyvateľov zmenila a z Korbielówa sa stalo miesto, ktoré netrpezlivo navštevovali dovolenkári a turisti. Napriek mnohým ťažkostiam sa 19. júna 1931 začali vykopávky základov a 18. augusta toho istého roku bol posvätený základný kameň. 29. augusta 1935 cirkevný

výbor vyzdvihol múry kostola od stavebného majstra. Začali sa tesárske, sklárske a dokončovacie práce. Vysvätenie kostola sa uskutočnilo 15. augusta 1936. Do hmotného dedičstva Korbielówa môžeme ešte zaradiť aj drevený dom postavený pravdepodobne v polovici 19. stor.

Nehmotné dedičstvo

V období chudoby a hladu sa z mnohých pastierov stali zbojníci a lupiči, ktorí prepadávali najmä bohatú šľachtu, pričom nezriedka sa im podarili aj pomerne bohaté krádeže. Každý lupič, ktorý sa dostal do rúk justície, však spravidla dostal trest smrti. Opisy týchto skutkov sa vďaka ľudovému rozprávaniu vo forme povestí a legiend zachovali a pretrvávajú aj do dnešných dní.

Prírodné dedičstvo

Korbielów je obec, ktorá sa administratívne nachádza v Sliezskej vojvodstve, župa Żywiec v obci Jeleśnia. Má veľmi atraktívnu horskú polohu, pretože sa rozprestiera na severovýchodnom úpätí hory Pilsko (1 557 m n. m.), ktorej vrchol je na slovenskej strane. Priamo cez obec preteká riečka Glinna.

Turistické atrakcie

V Korbielówe sa nachádza jedno z najvýznamnejších poľských lyžiarskych stredísk, ktoré je zároveň druhým najvyššie položeným lyžiarskym strediskom v Poľsku. Lyžuje sa tu na 20 km zjazdoviek, 3 sedačkových lanovkách a 14 lyžiarskych vlekokoch a do výbavy strediska patrí aj snowpark. Zjazdovky sa nachádzajú na severnej strane Pilska, vďaka čomu je možné si tu kvalitne zalyžovať ešte v apríli. Z obce zároveň vedie viacero turistických trás.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Obec Korbielów, ako významné lyžiarske stredisko, má kvalitne rozvinutú sieť tak ubytovacích ako aj stravovacích zariadení, ktoré sú v prevádzke najmä počas lyžiarskej sezóny. Rozvinutosť tejto siete však zabezpečuje, že aj v ostatných obdobiach je tu možnosť vybrať si z viacerých možností.

Zdroje

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Korbielów>

<https://meteor-turystyka.pl/miasto/korbielow>

<https://www.onthesnow.sk/sliezsko/korbielow-pilsko/lyziarske-stredisko.html>

<https://pilsko.org/stacja-narciarska/>

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Mesto Liptovský Mikuláš sa nachádza v centrálnej časti geomorfologického podcelku Liptovská kotlina a je obklopené pohoriami Nízke Tatry, Chočské vrchy a Západné Tatry. Rozprestiera sa prevažne na pravom brehu rieky Váh, priamo pri jeho vtoku do vodnej nádrže Liptovská Mara. Archeologické výskumy Liptova potvrdili osídlenie tohto územia už od doby kamennej. Kelti a Slovania tu zanechali trvalé doklady o svojom živote. Lužická kultúra zasiahla do dejín Liptova takmer na tisíc rokov. Zostali po nej početné bronzové výrobky, opevnené hradiská a rozsiahle

pohrebiská. Kelti, prvý historicky známy národ na území Slovenska, priniesol v prvom storočí p. n. l. vyspelú kultúru s rozvinutým remeslom a bohatým náboženským životom. Trvalé osídlenie tohto územia je však spojené až s príchodom slovanských kmeňov v 9. storočí n. l. Prvá písomná zmienka o Liptovskom Mikuláši pochádza z roku 1286. Pôvodný názov mesta bol Svätý Mikuláš a formovalo sa z farskej usadlosti, ktorá vznikla výstavbou Kostola sv. Mikuláša. Ako stredoveké mestečko sa začalo rozvíjať od roku 1360, kedy získalo právo trhu. Jeho rozmach v nasledujúcich desaťročiach podporila i ďalšia výsada – právo výročných trhov (jarmokov), ktorú mu v roku 1424 udelil kráľ Žigmund. Rýchlo napredujúce mestečko postupne dorástlo až do podoby administratívneho sídla Liptovskej stolice. Centrum mesta leží v nadmorskej výške 577 m n. m. (jedná sa teda o 10. najvyššie položené mesto na Slovensku). Je sídlom okresu Liptovský Mikuláš, prirodzeným centrom regiónu stredný Liptov a zároveň najľudnatejším sídlom Liptova. Rozloha mesta je 70,11 km² a trvalý pobyt má na jeho území podľa posledných údajov 30 808 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Historické centrum Liptovského Mikuláša je pešou zónou, a tak svojim návštevníkom ponúka pokojné prechádzky pomedzi starobylé dominanty a farebné meštianske domy. Medzi najznámejšie jednoznačne patrí rímskokatolícky kostol sv. Mikuláša. Jedná sa o trojlodovú ranogotickú stavbu s polygonálnym ukončením presbytéria a predstavanou vežou z obdobia rokov 1280 - 1300. Ide o najväčšiu ranogotickú stavbu Liptova, ktorej bola jej podoba prinavrátená počas rozsiahlej rekonštrukcie v rokoch 1941 - 1943. Zo sakrálnych objektov určite zaujmú aj evanjelický kostol z rokov 1783 - 1785 či židovská synagóga z rokov 1842 - 1846. Spomedzi ostatných kultúrnych pamiatok za navštívenie stoja aj bývalý župný dom z roku 1713, Pongráčovská kúria, bývalý jezuitský kláštor či budova známa ako Čierny orol, ktorá patrí medzi najvýznamnejšie pamiatkové objekty v Liptovskom Mikuláši.

Hmotné dedičstvo

Dá sa predpokladať, že Liptov patril k okrajovým častiam Veľkej Moravy. Súbor bronzových predmetov z 9. stor. p. n. l., dnes známy ako Ondrašovský bronzový poklad, patril v čase svojho objavenia v stredoeurópskom kontexte medzi najväčšie nálezy svojho druhu. V roku 1943 boli pri námestí pri Kostole sv. Mikuláša odkryté stopy staroslovanského radového pohrebiska z 11. storočia. Dôležitú pamiatku predstavuje aj budova starej evanjelickej fary, v ktorej boli v roku 1848 za pôsobenia Michala Miloslava Hodžu spísané Žiadosti slovenského národa. Netreba zabudnúť ani na Múzeum Janka Kráľa v ktorom sa nachádza najviac zaujímavostí z bohatej 730-ročnej histórie Liptovského Mikuláša. Jednou z hlavných expozícií je Jánošíkova mučiareň a súdna sieň, v ktorej je zobrazený jeden z najkrutejších súdov v histórii mesta, kde v roku 1713 vypočúvali a odsúdili zbojníckeho kapitána Jura Jánošíka. V meste sa nachádza aj tretia najstaršia galéria na Slovensku (Liptovská galéria P. M. Bohúňa), ktorá disponuje najväčšou výstavnou sieňou spomedzi slovenských galérií a v súčasnosti spravuje vyše 5 300 diel. Za návštevu určite stojí aj Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, ktoré je jediným múzeom svojho druhu na Slovensku.

Nehmotné dedičstvo

Mesto Liptovský Mikuláš, ako centrum regiónu stredný Liptov, pravidelne organizuje viacero podujatí. Každoročne opakujúcou sa akciou je Mikulášske leto, kde sa konajú podujatia z viacerých oblastí. Oblúbené sú aj prehliadky mesta so sprievodcom s názvom „Príbeh mesta“, ktoré umožňujú účastníkom spoznať zaujímavosti zo súčasnosti ale aj z mílnikov dejín. Pravidelne sa tu organizuje aj Veľká cena Liptova v krasokorčuľovaní, Fašiangová pochôdzka mestom, Oslavy oslobodenia mesta, Preteky vo vodnom slalome či Folklórny festival – Liptovské dni matky – Liptovské Sliache.

Prírodné dedičstvo

V samotnom meste Liptovský Mikuláš sa pochopiteľne žiadne prírodné pamiatky nenachádzajú. V neďalekom okolí je však viacero prírodných zaujímavostí, ktoré sú pomerne jednoducho dostupné. Samotný Liptov patrí k najatraktívnejším oblastiam Slovenska. Najcennejšie prírodné chránené hodnoty sú v Tatranskom národnom parku, Národnom parku Nízke Tatry a Národnom parku Veľká Fatra. Hodnotu prírody Liptova potvrdzuje jej vysoký stupeň ochrany. Ochrana lesov a prírodných krás tak dáva Liptovu záruku "zeleného" regiónu s čistou prírodou. Nezameniteľný kolorit okoliu dodáva aj vodná nádrž Liptovská Mara.

Turistické atrakcie

Rímskokatolícky kostol sv. Mikuláša, Múzeum Janka Kráľa, Tatralandia, Liptovská Mara, Zookontakt family park, Heliport Liptov, Expozícia Patrín a Žiadosti slovenského národa. Osade.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

V meste a okolí je veľké množstvo reštauračných a hotelových zariadení. Medzi lákavé patria rôzne salaše a koliby, ktoré ponúkajú tradičné slovenské pokrmy a možnosti prenocovať v izbách s historickým nádychom.

Zdroje

<https://slovakia.travel/liptovsky-region-liptov>

<https://www.mikulas.sk/>

<https://www.visitliptov.sk/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Liptovský_Mikuláš

LIPTOVSKÁ ŠTIAVNICA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Liptovská Štiavnica je obec na Slovensku v okrese Ružomberok. Najstaršia písomná zmienka o Liptovskej Štiavnici je z roku 1300. Pomenovanie obce sa pravdepodobne vyvinulo od slovotvorného základu "štiav - kyslá voda, medokýš, ktorých je v okolí dnešnej Liptovskej Štiavnice deväť. Do vlastníctva zemanov sa Štiavnica dostala v prvej polovici 14. stor. Liptovská Štiavnica a Štiavnička ostali aj v nasledovných storočiach až do 16. stor. väčšinovým vlastníctvom pôvodných veľkých zemianskych rodín Štiavnickovcov a Tholtovcov. K Liptovskej Štiavnici pôvodne administratívne patrili aj časť dnešnej Ludrovej, Zemianska Ludrová a Štiavnička. Odlúčenie Zemianskej Ludrovej a Štiavničky od Liptovskej Štiavnice sa udialo až pri

likvidovaní feudálnych výrobných vzťahov v Uhorsku v 19. storočí. Zemianska Ludrová sa stala samostatnou obcou po roku 1848 a Štiavnička v roku 1888. V súčasnosti má obec Liptovská Štiavnica rozlohu 30,37 km² a trvalý pobyt má v nej nahlásených 1 306 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Dominantou je kaštieľ rodu Rakovských. Jedná sa o jednopodlažnú dvojtraktovú pôvodne stredovekú stavbu na pôdrys obdĺžnika z 15. storočia. Renesančne bol upravený v prvej polovici 16. storočia. Ďalšie úpravy sa uskutočnili v polovici 17. storočia a v duchu baroka v roku 1750. Posledná výrazná úprava sa uskutočnila v roku 1880, kedy bol objekt rozšírený a doplnený o dve nárožné veže. Posledný vlastník kaštieľa Egon Rakovský sa stal v 20-tych rokoch maďarským štátnym občanom. Kaštieľ si ponechal, ale nepoužíval ho a nábytok so zariadením odviezol do Budapešti. Ponechal v ňom zariadené len dve izby, pre prípad, že by sa zdržiaval v Liptovskej Štiavnici. V roku 1944 bol kaštieľ čiastočne zdemolovaný, pretože Egon Rakovský odišiel na jar ako major maďarskej armády do činnnej vojenskej služby. V roku 1945 po oslobodení všetky cenné historické predmety zo zbierky Štafana a Egona Rakovského, ktoré ešte ostali v kaštieli, prevzalo Liptovské múzeum v Ružomberku, kde sa aj nachádzajú dodnes. V roku 1946 bol kaštieľ skonfiškovaný a stal sa vlastníctvom štátu. V päťdesiatych rokoch bol opravený a v jeho priestoroch sa nakrúcali viaceré scény slovenského filmu Zemianska česť na motívy diela Jána Kalinčiaka. Slovenská televízia tu nakrútila aj niektoré zábery tretieho dielu 13-dielneho seriálu Vivat Beňovský.

Hmotné dedičstvo

Okrem kaštieľa rodu Rakovských zaujme v osade Liptovská Štiavnica aj rímskokatolícka dedinská zvonica. Jedná sa o ľudovú drevenú stavbu na pôdoryse štvorca so stanovou strechou. Je umiestnená vedľa cesty pri kostole Nepoškvrneného počatia Panny Márie na Zvoničnom námestí. Bola postavená v roku 1933 na mieste starej zvonice. Je orientovaná na severozápad a na jej veži sa v súčasnosti nachádzajú dva zvony. Na križovatke medzi Liptovskou Štiavnicou a Ludrovou stojí kaplnka svätého Jána Nepomuckého. Je to menšia stavba s neorománskymi a neoklasicistickými prvkami, postavená na začiatku 20. storočia. Za kaplnkou stojí kamenná socha svätého Jána Nepomuckého z 18. storočia. Zaujímavý je aj kostol Všetkých svätých, ktorý je situovaný v poli Kúty pri Ludrovej. Jeho najstaršie architektonické časti poukazujú na vznik v druhej polovici 13. storočia. Z toho, že bol umiestnený mimo sídlisk, možno predpokladať, že slúžil pre obyvateľov najbližších dedín Liptovské Revúce, Liptovská Štiavnica a Ludrová. V súčasnosti slúži ako múzeum a je v správe Liptovského múzea v Ružomberku. Do roku 1945 stál v obci aj ranorenesančný opevnený kaštieľ nazývaný Jánošovskuo, ktorý bol postavený začiatkom 15. storočia. V roku 1644 bol obnovený, no v období druhej svetovej vojny bol pomaly rozoberaný a v roku 1946 zbúraný stavebníkmi rodinných domov, ktorí dostali v týchto miestach pridelenú pôdu.

Nehmotné dedičstvo

Nakolko obec Liptovská Štiavnica je pomerne malá, veľký priestor na bohaté nehmotné dedičstvo v nej nie je. Pravidelne sa však na prelome júna a júla, na znak zachovania tradícií a privítania leta, organizuje podujatie Jánska vatra. Z ďalších

podujatí môžeme spomenúť deň obce, každoročné stavenie mája, preteky Gazdovských koní či turistický výstup na Salatín, ktorý sa dočkal už 20. pokračovania.

Prírodné dedičstvo

Z prírodných zaujímavostí sa neďaleko obce nachádza najmä viacero minerálnych prameňov, z ktorých najznámejší je zrejme Vyšňanský medokýš. V okolí je aj vrch Salatín, ktorý stojí osamotený a oddelený dolinou od hlavného hrebeňa Nízkych tatier. Jeho výška 1630 m.n.m. je zárukou možnosti kruhových výhľadov. Osobitnú pozornosť si zaslúži aj travertínový skalný útvar túfová terasa, ktorý sa nachádza v katastri obce. V okolí sa nachádza aj viacero menej známych jaskýň, z ktorých je ale väčšina bežným turistom neprístupná.

Turistické atrakcie

Kaštieľ rodu Rakovských, rímsko-katolícka dedinská zvonica, Vlkolínec – typicky vrchárska dedina – UNESCO, Chalúpkovo, vrch Salatín, hrad Likavka neďaleko Ružomberka, kaštieľ svätej Žofie v Ružomberku.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

V obci sa nachádza obľúbený rezort Chalúpkovo. Jedná sa o komplex drevených chát v Liptovskej Štiavnici slúžiacich na ubytovanie aj ako reštauračné priestory. Jedná sa o jeden z najlepšie hodnotených rezortov na Slovensku. Bohatý výber ubytovacích a stravovacích zariadení je aj v neďalekom meste Ružomberok. Často vyhľadávané sú rôzne salaše a koliby, ktoré ponúkajú tradičné slovenské pokrmy, pričom jeden z najznámejších – salaš Krajinka, je situovaný kúsok za mestom Ružomberok. v izbách s historickým nádychom.

Zdroje

<https://www.liptovskastiavnica.sk/>

<https://www.pamiatkynaslovensku.sk/liptovska-stiavnica>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Liptovská_Štiavnica

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/liptovska-stiavnica>

<https://slovenskycestovatel.sk/around/liptovska-stiavnica>

LIPTOVSKÁ OSADA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Liptovská Osada sa nachádza v Žilinskom samosprávnom kraji, v okrese Ružomberok. Postupne sa vyvinula benediktínskeho eremitória, ktoré vzniklo na prelome 11. a 12. stor. Prvá písomná zmienka o obci sa datuje z roku 1288. Ťažba dreva a salašníctvo dlhodobo sezónne zaľudňovali územie Liptovskej Osady. Od polovice 16. stor. tu dominovalo lesníctvo. V polovici 17. stor. tu došlo k veľkej kolonizačnej akcii, keď držitelia likavského panstva založili Novú Osadu. Osada v tom čase po cirkevnej stránke organizácie patrila k Ružomberku. Ostala ňou až do roku 1752, keď sa osamostatnila s filiálkami Revúce a Lúžna. V súčasnosti má rozlohu 50,2 km² a trvalý pobyt tu má nahlásených 1 633 obyvateľov. Stred obce má nadmorskú výšku 609 m. n. m., kataster leží v rozpätí 580-1 612 m. n. m. Od

okresného mesta Ružomberok je Liptovská Osada vzdialená 16 km a od krajského mesta Žilina 88 km.

Kultúrne dedičstvo

Dominantou obce je rímskokatolícky kostol sv. Jána Krstiteľa. Ide o jednoloďovú barokovú stavbu s transeptom, pravouhlým ukončením presbytéria a predstavanou vežou z rokov 1756 - 1762. Stojí na mieste staršieho dreveného kostola postaveného už v roku 1646. Upravovaný bol v roku 1923, kedy bol zväčšený. V interiéri sa nachádza malba od V. Droppu z roku 1943. Zariadenie je okrem lavíc novodobé. Fasády kostola sú členené pilastrami, veža je ukončená barokovou helmicou s laternou. Pozornosť si taktiež zaslúži aj Kostol Cirkvi československej husitskej. Ide o jednoloďovú modernistickú stavbu s prvkami neogotiky s polkruhovým ukončením presbytéria a vežou tvoriacou súčasť jej hmoty z roku 1928. Autorom tejto stavby je olomoucký architekt Hubert Aust a ide o jediný kostol tejto cirkvi na Slovensku. Liptovská osada sa zapájala do Slovenského národného povstania a bolo v nej zriadené veliteľstvo 6. taktickej skupiny. Počas 2. svetovej vojny tu bola zhodaná aj prvá paradesantná skupina na Slovensku kapitána Veličku.

Hmotné dedičstvo

Návštevníkov obce zaujme súbor ľudových domov, pričom ide o jednopodlažné troj či štvorpristorové zrubové stavby na pôdoryse obdĺžnika so šindľovou či plechovou strechou z prelomu 19. a 20. stor. Strecha je riešená ako polovalbová či sedlová s podlomenicou. Štít býva niekedy ukončený kuklou. Administratívnou súčasťou obce Liptovská osada je aj osada Korytnica kúpele a do jej katastra patrí aj Liečebný ústav Hygea, ktorý sa v týchto kúpeľoch nechádza. Jedná sa o dvojpodlažnú murovanú stavbu s výrazným rizalitom s drevenými prvkami z obdobia okolo roku 1873. Objekt bol naposledy upravovaný v roku 1953 no v súčasnej dobe chátra.

Nehmotné dedičstvo

V obci Liptovská Osada sa každoročne organizuje niekoľko pravidelných podujatí. Z najvýznamnejších môžeme spomenúť každoročné oslavy Slovenského národného povstania, súťaž Liptovský drevorubač, podujatie „Horel Jánsky oheň“ či sadenie mája. Ďalšie podujatia, ako napr. výročie oslobodenia obce, sa organizujú pri príležitosti významných dní resp. jubileí.

Prírodné dedičstvo

Z prírodných zaujímavostí sú jednoznačne najdôležitejšie kúpele Korytnica. Ich areál síce v súčasnej dobe chátra, avšak minerálne pramene sa využívalo miestne obyvateľstvo, nižšia šľachta či Likavskí úradníci už v 16. - 17. stor. Minerálna voda sa plnila do fliaš od polovice 19. storočia a predávala sa po celom západnom Slovensku, ale aj vo Viedni a v Pešti. Okrem toho sa samozrejme využívala aj na kúpeľne účely. Liptovská Osada leží v peknom atraktívnom prostredí, obkolesená zachovalou prírodou. Územie celej obce má horský charakter, v blízkosti sa nachádzajú Národné parky Nízke Tatry a Veľká Fatra.

Turistické atrakcie

Rímsko-katolícky kostol sv. Jána Krstiteľa, Kostol čs. cirkvi husitskej, Kostolík sv. Ondreja v Korytnici, kúpele Korytnica (cyklotrasa Donovaly – Korytnica alebo

cyklotrasa Ružomberok – Korytnica), skalný útvar Kamenná brána, neďaleký vodopád, chránený prírodný útvar Triasový rif pri Liptovskej Osade.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

V obci bol v roku 2015 vybudovaný multifunkčný areál Gothál ponúkajúci ubytovanie, šport a relax. Ubytovanie je v apartmánach a moderne zariadených tradičných chalupách. Na relax je určený vodný svet, v ktorom je okrem plávania dostupný aj wellness, sauny a masáže. Športu slúžia vonkajšie aj vnútorné ihriská. Bohaté možnosti na ubytovanie a stravovanie poskytujú aj neďaleké Donovaly.

Zdroje

<https://www.liptovskaosada.com/uvod.htm>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Liptovská_Osada

<https://gothal.sk/>

<https://www.visitliptov.sk/zaujímavosti/korytnica/>

<https://www.dobrodruh.sk/clanok/kupele-korytnica-su-dnes-miestom-duchov-idealnym-cielom-pre-milovnikov-urbexu>

MOŠOVCE

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Mošovce leží na miestach kde nížina Turčianskej kotliny začína prerastať v podhorský hrebeň jedinečnej Veľkej Fatry s vrcholmi Ostrou a Drienkom. Pôvodne boli Mošovce zložené z dvoch sídlisk. Prvé, Machyuch, sa rozkladalo na mieste dnešného Starého radu a druhé, Terra Moys, ktoré dalo mestečku aj svoje dnešné meno, stálo tam, kde dnešný Vidrmoch. Prvý raz sa Mošovce spomínajú v donačnej listine kráľa Ondreja II. z roku 1233. Najprv sa rozvíjali ako kráľovská osada so slobodnou advokáciou, od polovice 14. storočia ako výsadné mestečko podriadené kráľovskému hradu Blatnica. Roku 1527 sa dostali do rúk rodu Révayovcov, ktorý takmer 400 rokov potláčal mošovské mestské práva. V minulosti boli Mošovce významným remeselníckym strediskom Turca. Až do začiatku 90. rokov v obci pôsobila fabrika na spracovanie kožušín a nadväzný kožušinársky priemysel. Neskôr sa obyvateľstvo preorientovalo na poskytovanie služieb súvisiacich s cestovným ruchom. Dnešné Mošovce možno charakterizovať ako významnú rekreačnú oblasť s množstvom pozoruhodností. Obec má rozlohu 58,09 km² a trvalý pobyt v nej má 1 346 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Zo stavebných pamiatok si zaslúži pozornosť najmä rokokovo klasicistický kaštieľ z druhej polovice 18. stor. s rozsiahlym anglickým parkom. Ide o jednopodlažnú klasicistickú stavbu s kruhovým stredným rizalitom a dvoma symetrickými krídlami. Jeho súčasťou je záhradný pavilón so secesným skleníkom z roku 1800. Pozornosť si určite zaslúži aj Révayovský kaštieľ, neskorobaroková dvojpodlažná trojtraktová stavba s manzardovou strechou z druhej polovice 18. storočia. Stavbe dominuje monumentálny trojosový rizalit s trojuholníkovým štítom s tympanónom. Na ose rizalitu, nad balkónom je umiestnený bohato dekorovaný erb Révayovcov. V interiéri sa nachádzajú miestnosti zaklenuté pruskými klenbami. V Mošovciach nájdeme aj Mauzóleum Révayovcov, neorománsku kaplnku na pôdoryse gréckeho

kríža z roku 1911. Ďalšou zaujímavosťou je rodný dom Jána Kollára. Ide o jednopodlažnú zrubovú stavbu - rekonštrukciu pôvodného rodného domu básnika Jána Kollára s malým múzeom. Z pôvodného domu sa dochovala sýpka nachádzajúca sa v zadnej časti pozemku. Vstup do domu lemuje brána s kollárovým citátom „Slávme slávne slávu Slávov slávných“.

Hmotné dedičstvo

Z ďalších zaujímavých stavieb sa v Mošovciach nachádza aj Kostol Najsvätejšej Trojice, postavený na mieste starého gotického kostola, ktorý bol svojho času najväčšou gotickou stavbou v Turci. Jeho fasáda je riešená v duchu neogotiky a členená opornými piliermi, okná sú ukončené lomeným oblúkom. Veža je šesťuholníková, ukončená ihlancovou helmicou. Nájdeme tu aj evanjelický kostol z roku 1784, ktorý stojí na mieste staršej tolerančnej stavby z roku 1783. Upravovaný bol v roku 1927. Stavba má polkruhovo ukončené okná, hlavná fasáda je členená pilastrami.

Nehmotné dedičstvo

Tradičný Mošovský michalský jarmok, ktorý sa koná vždy začiatkom októbra, je jednou z najväčších podobných udalostí na Slovensku. Popri novoročnom ohňostroji a klasickom stavaní májov za zmienku stojí aj hasičský ples poriadaný pri príležitosti osláv fašiangov, spojených s pochodom masiek. V minulosti, až do začiatku 90. rokov minulého storočia, sa v obci každoročne konal aj polmaratón s názvom Beh SNP. Okrem toho sa v Mošovciach už od roku 1977 koncom augusta poriada Volejbalový turnaj o pohár ŠRZ Drienok - najväčší amatérsky volejbalový turnaj na Slovensku s účasťou okolo 90 družstiev. V rovnakom období sa tiež uskutočňuje slávnostné kladenie vencov k pamätníku SNP. Mošovce dali slovenskému národu veľa významných osobností, z ktorých najznámejšie sú hudobný skladateľ Frico Kafenda (1883-1963), spisovateľka Anna Lacková-Zora (1899-1988), literárny kritik, historik a básnik Štefan Krčméry (1892-1955). Najvýznamnejším z rodákov je veľký básnik Slovanov, filozof a evanjelický kazateľ Ján Kollár (1793-1852), autor známej básnickej skladby Slávy dcéra.

Prírodné dedičstvo

Mošovce majú skutočne jedinečné okolie. Komplex historických alejí a zelene vytvára esteticky pôsobivú mozaikovito rozčlenenú krajinu, citlivo nadväzujúcu na lesné komplexy Veľkej Fatry s vrcholmi Tlstou, Ostrou a Drienkom, jedným z neoficiálnych symbolov obce. Toto pohorie patrí k turisticky najpríťažlivejším horstvám na Slovensku. V okolí Mošovciac sa nachádza aj Gaderská a Blatnická dolina s vápencovými a dolomitovými útvarmi. Na severnom okraji obce, pri časti Čerňakov, sa nachádza sústava mošovských rybníkov napájaných Čiernou Vodou kedysi patriacich pod révayovské panstvo, dnes slúžiacich najmä na chov pstruhov.

Turistické atrakcie

Révayovský kaštieľ, Mošovský park, Mauzóleum Révayovcov, rodný dom Jána Kollára, socha Jána Kollára, náučný chodník, športovo – rekreačné zariadenie Drienoka v blízkom okolí fatranské vrchy Tlstá, Ostrá a Drienok ako aj hrady Blatnica a Zniev.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Priamo v obci je síce možné nájsť niekoľko reštauračných ako aj ubytovacích zariadení, ich ponuka však nie je veľmi široká a za lepšími možnosťami je vhodnejšie sa obzrieť v neďalekých Turčianskych Tepliciach.

Zdroje

<https://www.mosovce.sk/>

<https://www.drienok.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Mošovce>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/mosovce>

MARTIN

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Mesto Martin začalo svoju históriu začalo oficiálne písať v 13. stor., k osídleniu regiónu došlo o tisíce rokov skôr. Prvá listinná zmienka o Martine pochádza z roku 1284. Hraničná čiara prechádzala cez veľkú cestu z Belej do Martina – in villam sancti Martini. Obyvateľstvo sa v tej dobe živilo poľnohospodárstvom a pastierstvom. Pre vznik a vývoj Martina v stredoveku mala významnú úlohu komunikačná poloha. Výrazný rozvoj Martina ako spoločensko-hospodárskeho strediska dolného Turca spadá do prvej polovice 14. stor., vďaka čomu mu boli udelené mestské výsady. Martin bol povýšený na mesto 3. októbra 1340, keď mu panovník Karol Róbert udelil mestské privilégium. V 15. storočí Martin a celý Turiec sužovali i prírodné katastrofy. V rokoch 1443 až 1445 a 1453 postihlo Martin a okolité mestečká a osady zemetrasenie. Okrem týchto prírodných nešťastí postihla Martin na jeseň 1452 morová epidémia. Martin začal hrať významnú úlohu v dejinách slovenského národa najmä od Memorandového zhromaždenia, ktoré sa konalo 6. a 7. júla 1861. Boli na ňom proklamované ciele slovenského národa. Martin a Turiec zohrali významnú rolu aj v súvislosti so Slovenským národným povstaním. Martin bol oslobodený ráno 11. apríla 1945 jednotkami 4. brigády Prvého čs. armádneho zboru. Mesto je v rámci nového územno-administratívneho členenia Slovenskej republiky od júla 1996 sídlom okresu Martin v rámci Žilinského kraja. V súčasnosti patrí medzi dynamicky sa rozvíjajúce mestá s vysokou mierou urbanizácie. Jeho rozloha je 67,74 km² a trvalý pobyt v ňom má 53 763 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Martin je pomerne veľké mesto a z uvedeného dôvodu sa v ňom nachádza aj značné množstvo kultúrnych pamiatok. Jednoznačný prím však hrá celonárodná slovenská kultúrna ustanovizeň Matica Slovenská. založenie Bola založená na prvom valnom zhromaždení, ktoré sa konalo 4. augusta 1863. V roku 1875 uhorská vláda Maticu zakázala a jej činnosť bola obnovená až 1. januára 1919. Poslaním Matice Slovenskej je prehĺbovať u svojich členov pozitívny vzťah k svojej vlasti, domovine svojich predkov, a tak upevňovať národnú hrdosť a vlastenectvo. Budova Matice slovenskej v Martine je 1. budova Matice slovenskej postavená podľa projektu Jána Nepomuka Bobulu. Nachádza sa Štefánikovej ulici č. 11. Za národnú kultúrnu pamiatku bola vyhlásená roku 1961. Pamätná tabuľa je na nej umiestnená od roku 1919. Z iných kultúrnych pamiatok spomenieme najmä Národný cintorín v Martine, ktorý je miestom posledného odpočinku mnohých významných osobností

slovenského života. Pochovaní sú tu napr. Janko Král, Štefan Krčméry, Martin Kukučín, Ján Smrek, Jozef Jaroslav Hodža, Milan Hodža či Svetozár Hurban Vajanský.

Hmotné dedičstvo

Do hmotného dedičstva mesta Martin patria najmä sakrálne pamiatky. Spomenieme Rímskokatolícky Kostol svätého Martina z druhej polovice 13. storočia. Stojí na mieste rotundy z prelomu 12. a 13. storočia. Ku kostolu patria dve kaplnky, severná (Priekopská kaplnka) a južná (Jahodnícka kaplnka), z 15. storočia. V Martine sa nachádza aj Evanjelický kostol. Jedná sa o jednoloďovú tolerančnú stavbu s polygonálnym ukončením presbytéria a vežou tvoriacou súčasť jej hmoty z roku 1784. Nachádza sa v areáli ev. fary a školy, bývalého slovenského evanjelického patronátneho gymnázia. Do hmotného patria aj muzeálne zbierky v múzeách Andreja Kmeťa, Martina Benku, v Múzeu slovenskej dediny, v Etnografickom múzeu či v Slovenskom národnom literálnom múzeu. Zapomenúť nesmieme ani na Slovenskú národnú knižnicu.

Nehmotné dedičstvo

V meste Martin sa každoročne koná viacero kultúrnych akcií, ktoré majú viacročnú tradíciu. Každoročne sa tu organizuje podujatie Kultúrne leto, v rámci ktorého sa predstaví viacero zaujímavých interpretov. Každoročne sa konajú aj Národné matičné slávnosti, Michalský jarmok, Martinské hody, Turčianske slávnosti folklóru, Hudobný festival – eMTé Fest, Súťaž v umeleckom prednese poézie a prózy – Vajanského Martin, Festival divadiel – Dotyky a spojenia či Dni mesta Martin.

Prírodné dedičstvo

Mesto Martin leží neďaleko sútoku rieky Turiec s Váhom v Turčianskej kotline obkolesenej vrchmi Malej a Veľkej Fatry, Žiaru a Kremnických vrchov. Región obklopujú fatranské pohoria jadrového pôvodu, ktorých centrom sú kryštalické jadrá. Pohoria Malá a Veľká Fatra, v ktorých sa nachádzajú 2 Národné parky a 34 chránených území patria nielen k najvzácnejším územiám na Slovensku, ale aj k najvyhľadávanejším miestam domácich i zahraničných turistov. Zaujímavý kolorit dodávajú okoliu mesta aj Martinské hole. Turistická trasa na Martinské hole je považovaná za jednu z najstarších na Slovensku. Jej súčasťou je aj Ferrata Horskej Záchrannej Služby. Táto túra vedie pôsobivou prírodou a je zasadená do kaňonu, ktorý vytvoril Pivovarský potok, ktorý steká spod hrebeňa Lúčanskej Malej Fatry do Martina.

Turistické atrakcie

Medzi najvyhľadávanejšie turistické atrakcie patria najmä miesta, ktoré sa spájajú s národnou históriou. Ide o budovu Matice slovenskej, Národný cintorín, rôzne múzeá či Memorandové námestie. V blízkom okolí sa v Malej Fatre nachádzajú hojne navštevované vrchy z ktorých spomenieme aspoň Malý a Veľký Kriváň či Choč. Lákavé sú aj rôzne vodopády napr. Šútovský vodopád. Turistami vyhľadávané miesta sú aj vrchy pohoria Veľká Fatra najmä Tlstá, Borišov, Suchý Vrch a iné., ale aj prekrásne doliny, z ktorých najkrajšie sú považované Gaderská a Blatnická.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Nakolko je mesto Martin okresným a pomerne významným mestom, priamo v ňom sa nachádza veľké množstvo reštauračných zariadení zameraných tak na slovenskú, ako aj na zahraničnú kuchyňu. Kvalitná infraštruktúra je vybudovaná aj v rámci ubytovacích zariadení. Jediným problémom je vybrať si z bohatej ponuky.

Zdroje

<https://www.martin.sk/>

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Martin_\(mesto_na_Slovensku\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Martin_(mesto_na_Slovensku))

<https://matica.sk/>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/Martin>

<https://www.rnk-martin.eu/>

ŽILINA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvá písomná zmienka o Žiline je z roku 1208 a opisuje hranice majetkov nitrianskeho biskupstva, pričom sa spomína Žilina ako územie, s ktorým malo biskupstvo hranicu svojho majetku. Hospodárske výsady boli mestu udelené v roku 1321 a právo výročných trhov v roku 1357. Z ďalších významných udalostí spomenieme ešte Žilinskú synodu - najvýznamnejšiu udalosť reformácie na území Slovenska z roku 1610. Na prelome 16. a 17. stor. sa Žilina stala významným hospodárskym centrom širokého okolia. Dvakrát do týždňa sa tu konali trhy a šesťkrát do roka jarmoky, pred ktorými boli dobytie trhy. Ěru prosperity a rozvoja zastavil požiar v roku 1678 a o rok neskôr aj morová epidémia. Po veľkom požiari v roku 1848 mesto pristúpilo k rozsiahlej obnove. Zbúrané bolo mestské opevnenie, čo umožnilo jeho rozšírenie. Žilina bola až takmer do 70. rokov 19. storočia provinčným mestečkom lokálneho významu, čo zásadne zmenilo až vybudovanie Košicko-bohumínskej železnice v roku 1871. Dobudovaním Považskej železnice tu vznikol významný dopravný uzol, čo podnietilo vznik nových podnikov a výrazný rast mesta. V súčasnosti má Žilina rozlohu 80,03 km² a počtom 80 386 obyvateľov sa zaradzuje na 4. miesto na Slovensku.

Kultúrne dedičstvo

Centrum Žiliny tvoria dve námestia: Námestie Andreja Hlinku a Mariánske námestie, ktoré s prilahlými uličkami bolo v roku 1987 vyhlásené za Mestskú pamiatkovú rezerváciu. Nachádza sa tu niekoľko historických objektov, ktoré majú významnú hodnotu. Námestie Andreja Hlinku (nazývané aj Štefánikovo námestie a Námestie SNP) sa nachádza pod Katedrálou Najsvätejšej Trojice. Na námestí sa nachádza socha Andreja Hlinku (1864 - 1938), vodcu slovenského národa v nadživotnej veľkosti približne 5 m. Mariánske námestie tvorí historické srdce mesta Žilina. V priebehu roku 1987 bolo vyhlásené za Mestskú pamiatkovú rezerváciu. Vďaka štvorcovému pôdorysu (cca 100 x 100 m) a laubniam s arkádami, ktoré pokračujú v prilahlej Hodžovej a Radničnej ulici, vytvára neopakovateľnú atmosféru jedinečnú svojho druhu na Slovensku. Zaujímavé objekty sú aj tzv. Stará radnica z roku 1508, Rosenfeldov palác z roku 1907 či Remeselnícky dom z roku 1910.

Hmotné dedičstvo

Do tejto kategórie patrí viacero sakrálnych stavieb. Jedným z najvýznamnejších a najstarších objektov v meste je Katedrála Najsvätejšej Trojice. Dôležitú hodnotu majú aj Kostol Obrátenia sv. Pavla Apoštola a kláštor, Neologická synagóga, Kostol sv. Barbory (Františkánsky kostol) a kláštor či Evanjelický kostol a. v. Z ostatných objektov treba spomenúť aspoň budovu Mestského divadla, ktorá vznikla v rokoch 1942-1945 ako Reprezentačný dom mesta aj ako Rímsko-katolícka ľudová škola, Meštiansky dom (Dom s latinským textom), Kráľovský okresný súd ako aj budovu Rakúsko-uhorskej banky či jeden z najznámejších domov mesta Folkmanov dom. Významnú úlohu pri zachovaní hmotného dedičstva predstavuje Považská galéria umenia, ktorá vystavuje umelecké diela autorov z okolia Žiliny, ale aj zo zahraničia. V meste sa nachádza aj Múzeum židovskej kultúry a Múzeum Alexandra Lombardiniho.

Nehmotné dedičstvo

Žilina, ako krajské mesto, je kultúrnym centrom žilinského kraja a koná sa tu veľké množstvo kultúrnych podujatí. Z pravidelných podujatí spomenieme Žilinské kultúrne leto, Staromestské slávnosti, Fest Anča - festival animovaného filmu, Carneval Slovakia Žilina - najväčší slovenský fašiangový festival, Žilinský literárny festival či Voce Magna - medzinárodný festival zborového spevu. Priestor pre kultúrno-sociálne aktivity a súčasné umenie poskytuje občianske združenie Truc Spherique v avantgardných priestoroch železničnej stanice Žilina-Záriečie a v súčasnosti buduje kunsthalle v budove synagógy. V meste pôsobia centrá voľného času Žirafa, Spektrum a Strom, ktoré poskytujú voľnočasové aktivity deťom a mládeži z mesta a okolia. Významnou kultúrnou inštitúciou v meste Žilina je Mestské divadlo.

Prírodné dedičstvo

Len na skok od Žiliny sa nachádza prírodne vzácne a turisticky atraktívne územie Národného parku Malá Fatra, ktorý je Strečnianskou tiesňavou rozdelený na dve časti. Vyskytuje sa v ňom množstvo druhov vzácných zvierat, živočíchov a rastlín. Medzi najvyhľadávanejšie zimné a letné strediská v okolí Žiliny patria stredisko vo Vrátnej doline v krivánskej časti národného parku Malá Fatra a taktiež stredisko v Oščadnici – Veľká Rača v Kysuckých Beskydách.

Turistické atrakcie

Priamo v meste patria medzi najnavštevovanejšie Námestie Andreja Hlinku a Mariánske námestie. Návštevníci neprehliadnu ani rôzne sakrálne stavby či expozície v múzeách a galériách. Veľmi príťažlivé je okolie mesta. Spomenieme aspoň Budatínsky hrad, hrad Lietava ako aj hrad Strečno, ktorý patrí medzi najznámejšie na Slovensku. Vyhľadávané sú aj vrchy Národného parku Malá Fatra. Pomerne navštevované sú aj neďaleké kúpele Rajecké Teplice.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Mesto Žilina je štvrté najväčšie mesto na Slovensku a ako také má vybudovanú infraštruktúru v oblasti stravovania aj hotelierstva na vysokej úrovni. Návštevníci si môžu vybrať prevádzky z rôznych cenových kategórií a v rôznej kvalite.

Zdroje

<https://www.zilina.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Žilina/>

<http://www.tikzilina.eu/historia-mesta/>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/zilina>

<https://www.zilinak.sk/kalendar>

ORAVSKÝ BIELY POTOK

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Oravský Biely Potok je obec na Slovensku v okrese Tvrdošín. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1567. V minulosti išlo o pastiersku osadu, ktorá bola súčasťou panstva Oravského hradu. Prvotný názov obce bol Biely Potok a to podľa pretekajúceho potoka popri nej, ktorý na kamenitom podklade a strmom spáde vytváral bielu penu. V roku 1927 obec dostala prívlastok Oravský, pretože na Slovensku už jeden Biely potok bol pri Ružomberku. Nadmorská výška v strede obce je 644 m n. m., v chotári 620 - 1253 m n. m. Obec Oravský Biely Potok má rozlohu 18,45 km², v súčasnosti má v nej trvalý pobyt 725 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Prvými obyvateľmi boli valasi a pastieri, ktorí chovali na horských pastvinách dobytok a ovce. Vyklčovaním lesov si pripravovali ďalšie pastviny a ornú zem. Lokalizácia obce podmienila aj vznik špecifických zamestnaní obyvateľov - poľnohospodárstvo a dobytkárstvo. Na rozšírení ovocinárstva mal zásluhu učiteľ Alojz Kaššák, ktorý založil ovocinársku škôlku a učil ošetrovať a štepiť stromy. Iným zdrojom obživy bola ťažba dreva, či podomoví sklári. Koncom 18. st. sa rozvinulo kamenárstvo, hrnčiarstvo, tkáčstvo a výroba dreveného náradia.

Hmotné dedičstvo

Priamo v obci sa nachádza rímskokatolícky Kostol sv. Štefana. Jedná sa o klasistický jednododový kostol s oblúkovitým presbytériom na východe, pristavanou sakristiou na severe a vstavanou vežou na západe. Vybudovaný bol v rokoch 1797 až 1800. Duchovný život Bielopotčanov symbolizujú aj kríže, ktoré sa nachádzajú v katastri obce. Podľa kanonickej vizitácie z roku 1833 boli v obci tri kríže: jeden poniže dediny, jeden povyše dediny a tretí na cintoríne. Dnes je v obci a jej katastri trinásť krížov.

Prírodné dedičstvo

Obec Oravský Biely Potok sa nachádza v najsevernejšej časti Karpatského oblúka, Skorušinského pohoria a doliny Studeného potoka. Priamo cez obec pretekajú Studený potok a Priekopový potok.

Turistické atrakcie

Priamo v obci Oravský Biely Potok sa príliš mnoho turistických atrakcií nenachádza. Zaujímavých je už spomínaných 13 krížov ako aj Kostol sv. Štefana. V neďalekom okolí obce sú však hojne navštevované lyžiarske strediska Roháče a Uhliská. Najmä Roháče s príľahlou obcou Zuberec, ktorá je typická aj pre zachované drevenice, navštevuje každoročne množstvo návštevníkov. To isté platí aj

o obci Podbiel, ktorej zachovalá tradičná architektúra bola hlavným dôvodom vyhlásenia časti Bobrova rala v roku 1977 za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

V obci Oravský Biely Potok je možné ubytovať sa v niekoľkých penziónoch, chatách, chalupách. Niektoré z ponúkajú aj stravovanie. Viacero možností na ubytovanie však nájdeme v neďalekej obci Zuberec. Toto konštatovanie platí aj pre stravovacie služby.

Zdroje

<http://www.oravskybielypotok.sk/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Oravský_Biely_Potok

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/oravsky-biely-potok>

<https://www.travelguide.sk/svk/oravsky-biely-potok/turisticke-zaujímavosti/>

HABOVKA

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvá písomná zmienka o obci Habovka (pol. Chabówka) pochádza z roku 1593. Podľa kroniky habovskej farnosti názov obce pochádza od názvu poľskej obce Chabówki, z ktorej niekoľko obyvateľov prišlo do novozaloženej obce a ktorí ponechali meno svojej pôvodnej vlasti pre novú obec. Iné zdroje hovoria, že názov obce môže pochádzať aj zo slova chabovina, chabovka - chrastie, krovím pokrytý terén. Od roku 1598 sa Habovka považuje za valaskú osadu, novozriadenú v lesoch. Hranice habovského chotára určuje listina župana Juraja Thurzu (1567-1619), vydaná 14. apríla 1616 vo Veľkej Bytči. Počas kuruckých vojen v 17. stor. obec Habovka spustla, po tom, čo ju úplne vypálili litovské vojská. Do vydania tereziánskeho urbára spravovali dedinu dediční šoltýsi. Obec Habovka bola v poddanskom pomere k hradnému panstvu Oravského zámku až do roku 1848, kedy došlo k zrušeniu poddanstva. V súčasnosti má rozlohu 29,41 km² a trvalý počet má v obci nahlásených 1380 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

O vzniku obce Habovka neexistuje veľké množstvo historicky podložených záznamov. Podľa ústneho podania a povesti bola založená asi v r. 1583, keď kráľovským nariadením, valasi ktorí v horách a na poľanách pásli ovce, museli sa zísť spolu a žiť v dedine. Intenzívne osídľovanie nastalo v 16. a 17. stor., keď chovateľmi dobytka, - najmä oviec a kôz zaľudnili sa rozsiahle vrchnaté a lesnaté územia. Stará Habovka mala asi 80 domov, samozrejme drevených, ktoré boli stavané zo stromov, kde bol mohutný prales. Starí Habovčania boli rýdzo slovenského pôvodu. Mnohí študovali a vedeli latinsky a nemecky. Maďarčina asi do r. 1800 do dediny vôbec nevnikla. V súčasnosti sa väčšina obyvateľstva zaoberá poľnohospodárskymi prácami chodia pracovať do štátnych lesov a to tak muži, ako aj ženy. Len nepatrné percento je zamestnané v priemysle.

Hmotné dedičstvo

Priamo v obci Habovka sa nachádza rímskokatolícky kostol Sedembolestnej panny Márie, ktorý bol vybudovaný v 1817 - 1820. Ide o jednolodovú sakrálnu stavbu so segmentovým uzáverom presbytéria, vstavanou vežou a predstavanou predsieňou. V jeho interiery sú dve krstiteľnice z 17. a 18. stor. Zaujímavou stavbou je aj Kaplnka sv. Márie Magdalény z roku 1856, ktorá je situovaná na mieste starého cintorína. V obci Habovka je aj viacero krížov a taktiež krížová cesta.

Nehmotné dedičstvo

V obci Habovka sa pravidelne podujatia O Habovský kardan - preteky podomácky vyrobených traktorov a Vidiečanova Habovka - celoštátna súťaž a prehliadka ľudových hudieb, speváckych skupín, sólistov spevákov a inštrumentalistov. Spomenúť je potrebné aj vokálne septeto súrodencov Bažíkovcov z Habovky B7, ktoré dosiahlo niekoľko zaujímavých úspechov (napr. r. 2004 – Medzinárodná súťaž „Young Prague“ v Prahe – víťazstvo v kategórii malých miešaných zborov, r. 2004 – súťaž hudobných skupín a sólistov „Zlatý štít Liptova“ – cena za najlepšiu interpretáciu skladieb v kategórii „gospel“ či . 2006 – súťaž „Sviatky piesní“ v Bratislave – zlaté pásmo v kategórii komorných zborov.

Prírodné dedičstvo

Obec Habovka patrí do okresu Tvrdošín, kraja Žilinského, leží pri vtoku potoka Blatná do riečky Studená. Zo západných Tatier sa Habovského chotára dotýka vrch Osobitá (1687 m. n. m.) a patria sem aj celé Roháče. Habovka so sesterskou dedinou Zubercom, leží v Studenej doline. Vysokohorská oblasť, nepriaznivá poloha (nechránená od severu) zapríčiňuje, že v podnebí zjavujú sa všetky krajnosti a rozmery počasia. Vegetácia prebúda sa obyčajne až začiatkom apríla, niekedy iba v máji.

Turistické atrakcie

Okrem spomínaných sakrálnych pamiatok sa v Habovke mnoho turistických atrakcií nenachádza. V neďalekom okolí obce sú však hojne navštevované lyžiarske strediska Roháče. Časť chotára obce však leží v národnom parku Vysoké Tatry a tvorí tak zaujímavú bránu pre tých, ktorí chcú spoznávať menej známu západnú časť tohto pohoria.

Verejnú stravovanie a hotelierstvo

Priamo v obci je možné nájsť niekoľko ubytovacích ako aj stravovacích zariadení. Väčšinou sa jedná o penzióny, apartmány alebo o ubytovania na súkromí. Využívajú ich najmä priaznivci zimných športov. Ďalšie možnosti na ubytovanie a stravovanie nájdeme v susednej obci Zuberec.

Zdroje

<https://www.habovka.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Habovka>

<https://www.pamiatkynaslovensku.sk/habovka-kaplnka-sv-marie-magdaleny>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/habovka>

https://www.zilinskazupa.sk/files/aktualizacie/tvrdosin/habovka_phsr.pdf

TRSTENÁ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Mesto Trstená bolo založené roku 1371 ako trhové mesto. Je jednou z tých oravských osád, ktoré vznikli za stredovekej kolonizácie. Zásluhou zakladacej listiny sa stala roku 1371 prvým mestečkom na Orave, ktoré malo čiastočne mestské práva. Bola osídľovaná nemeckými kolonistami s cieľom využívať nerastné bohatstvo a bohatstvo lesov. Neskôr, v roku 1424, sa Trstená objavuje pod menom Stadtsek a ďalej skomolene Trezthyene, Thersztene, Thersthena. Od roku 1588 patrila Thurzovi, ktorý ju oslobodil od urbárskych dávok a robôt. Matej II. potvrdil výsady Trstenej udelené Wismerom ako aj Žigmundom a udelil mestu právo štyroch výročných jarmokov. Koniec 17. storočia znamenal pre Trstenú veľký úpadok, ktorý spôsobili pochody litovského vojska, silné zimy a dva veľké požiare. V súčasnosti má Trstená rozlohu 82,54 km² a trvalý pobyt v nej má nahlásených 7 307 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Obyvateľstvo Trstenej ako aj celej Oravy žilo prevažne z poľnohospodárstva postaveného na tradičnom obrábaní pôdy. Udržovali sa remeslá, pričom čoraz väčší význam nadobúdalo hrnčiarstvo. Trstená sa stala obchodným a remeselníckym centrom Oravy. Spomedzi oravských mestečiek mala Trstená najviac privilégií. Boli tu veľké jarmoky, na ktoré Poliaci prepravovali veľké množstvo koní. Pochopiteľne významným trhovým článkom boli aj hrnčiarske výrobky.

Hmotné dedičstvo

V meste Trstená sa nachádza viacero zaujímavých pamiatok. Obrovskú historickú hodnotu má Kostol sv. Martina, ktorý je postavený na gotických základoch prvého kamenného kostola, pochádzajúci zo 14. s 15. storočia. Neskôr bol obnovený v barokovom a v renesančnom slohu. Nemalú pozornosť si zasluhuje aj Kostol sv. Juraja, ktorý bol po rozsiahlom požiari opäť obnovený v roku 1706. K františkánskemu kostolu neodmysliteľne patrí aj budova františkánskeho kláštora vybudovaná v rokoch 1776-1780. Netreba zabudnúť ani na Židovskú synagógu postavenú medzi rokmi 1822 až 1839 v blízkosti námestia. Nemalú pozornosť si zasluhujú aj trstenské kamenné stĺpy. V Trstenej sa nachádza najstaršia kamenná plastika na Orave – Stĺp sv. Floriána (patróna požiarnikov) z roku 1705. Trstenej sa nachádza tiež niekoľko kaplniek a nemožno opomenúť ani starý židovský cintorín z roku 1832 so zachovanými pôvodnými hradbami.

Nehmotné dedičstvo

Lákadlom pre návštevu Trstenej je Mestské múzeum. V Trstenej sa stále každoročne konajú dva z pôvodných štyroch jarmokov. Toto mesto je aj rodiskom básnika, teológa a kňaza Hugolína Gavloviča ako aj básnika Rudolfa Dilonga. Pôsobili alebo študovali tu aj ďalší významní predstavitelia z oblasti kultúry ako Milo Urban, Martin Ťapák či Oľga Feldeková.

Prírodné dedičstvo

Mesto leží na severovýchodnom okraji Oravy v nadmorskej výške 607 m n. m. v tesnom susedstve s Poľskou republikou. Najväčším a najvýdatnejším tokom je rieka Oravica, ktorá do svojho toku v Trstenej priberá z pravej strany Bratkovčik a

lavostranné prítoky Všivák, Trsteník a Zábiedovčík. V okolí je veľkým lákadlom najmä Oravská priehrada či neďaleká chránená krajinná oblasť Horná Orava.

Turistické atrakcie

Kostoly a židovský cintorín, trstenské kamenné stĺpy, Oravská priehrada, Slanický ostrov umenia, lyžiarske stredisko Roháče, rozhľadne Borová a Skorušina, drevený gotický kostol všetkých svätých v Tvrdošíne, Ski centrum Brezovica, Ski centrum Nižná Uhliská, Rio de Klin, Františkova Huta v Podbieli.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

V meste Trstená sa nachádza viacero stravovacích objektov ako aj hotelov. Alternatívne možnosti je možné nájsť aj v neďalekých mestách Tvrdošín a najmä Námestovo, prípadne v obci Zuberec ako aj v ďalších priľahlých obciach.

Zdroje

<https://www.trstena.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Trstená>

<https://www.megaubytovanie.sk/trstena/atrakcie>

<https://www.e-obce.sk/obec/trstena/2-historia.html>

ORAVA – VODNÁ NÁDRŽ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Vodná nádrž Orava alebo Oravská priehrada je vodná nádrž, súčasť rovnomenného vodného diela (ktorého súčasťou je aj vyrovnávací nádrž Tvrdošín), vybudovaného na sútoku Bielej a Čiernej Oravy. Vznikla umelým prehradením rieky Orava na severnom Slovensku z dôvodu často sa opakujúcich veľkých povodní v tejto časti územia. Nachádza sa na severe Slovenska, v rovnomennom regióne. Ide o najväčšie vodné dielo na Slovensku

Kultúrne dedičstvo

Vodná nádrž Orava je dôležitým rekreačným centrom a podmienila výstavbu ubytovacích a stravovacích ďalších zariadení cestovného ruchu. Rekreačné a športové plochy sú sústredené na južnom brehu vodnej nádrže v dvoch centrách: v Slanickej osade a pri hoteli Goral. Nad hladinou ostal po zatopenej obci Slanica malý vrch, čím vznikli Slanický ostrov nazývaný aj Ostrov umenia a Vtáčí ostrov. Pri nízkej hladine vody spojené úzkym prechodom. Na Slanickom ostrove sa nachádza slanický rímskokatolícky Kostol Povýšenia svätého Kríža postavený v 18. stor. a lapidárium. V súčasnosti je v kostole stála expozícia oravského ľudového umenia, plastiky a maľby, občas sú v ňom organizované koncerty.

Hmotné dedičstvo

Prvé práce na projekte priehrady sa začali 24. júla 1941 a do prevádzky bola uvedená v roku 1954. Po napustení ostali pod vodnou hladinou obce Slanica, Osada, Hámre, Lavkovo, Ústie, dolná časť obce Bobrov a 2/3 Námestova. Práve preto sa v Námestove nenachádza historické centrum mesta. Súčasťou akumuláčnej nádrže je aj vodná elektrárňa, vybudovaná vo vzdialenosti 12 m pod priehradným múrom. Voda sa privádza k dvojici kaplanových turbín dvomi privodnými potrubiami s

priemerom 4,5 m. Elektráreň bola uvedená do prevádzky v roku 1953. Jej inštalovaný výkon je 21,75 MW a prietok $2 \times 50 \text{ m}^3/\text{s}$. Ročná výroba elektrickej energie dosahuje priemerne 31 GWh. Jej rozloha pri plnom napustení je 35 km^2 a objem vody je $375,5 \text{ mil. m}^3$. Priemerná hĺbka priehrady je 15 m a maximálna hĺbka pri priehradnom múre dosahuje 38 m.

Prírodné dedičstvo

Oravská priehrada so svojimi brehmi a ostrovmi patrí k najvýznamnejším lokalitám výskytu vodného vtáctva na území Slovenskej republiky. Pre rybárov nádrž ponúka pestrý lov sladkovodných rýb. Celý tok rieky Orava bol v roku 1997 vyhlásený za chránený areál s rozlohou $4\,417\,463 \text{ m}^2$ a so 4. stupňom ochrany. Predmetom ochrany je komplex zachovalých riečnych ekosystémov s funkciou biokoridoru nadregionálneho významu s bohatým druhovým zastúpením fauny a flóry a biotopov mnohých chránených, vzácných a ohrozených druhov organizmov.

Turistické atrakcie

Oravská priehrada patrí medzi obľúbené turistické strediská a každoročne sem prichádzajú tisícky turistov. Letná turistická sezóna sa začína v polovici júna a trvá do septembra. Súčasťou rekreačnej ponuky je aj plavba po vodnej nádrži Orava. V letnom období premávajú lode z prístavu pravidelne každý deň. V lete je turistami najvyhľadávanejšia južná a západná časť priehrady. Na jej brehoch je viacero rekreačných oblastí s možnosťami kúpania, jachtingu, vodného bicyklovania, člňkovania, windsurfinhu, iných vodných športov a atrakcií. Často navštevované sú aj oba ostrovy, ktoré sa tu nachádzajú. V zimných mesiacoch je v obdobiach silných mrazov využívaná nielen domácim obyvateľstvom na rozvíjanie zimných športov a na prechádzky po zamrznutej vodnej ploche. Najvýznamnejšími rekreačnými strediskami sú Slanická Osada, Prístav, Studnička a pláže pri Námestove.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Ubytovanie poskytujú ubytovacie zariadenia v meste Námestovo alebo niekoľko hotelov, množstvo chat a miest určených na kempovanie v tesnej blízkosti brehov priehrady. Množstvo reštaurácií, ubytovacích zariadení, dva kempingy, športoviská a požičovne športových potrieb vytvárajú z priehrady obľúbené miesto rekreácie pri vode.

Zdroje

<https://slovakia.travel/orava-vodna-nadrz>

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Orava_\(vodná_nádrž\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Orava_(vodná_nádrž))

<https://www.oravska-priehrada.sk/>

<https://www.beautifulslovakia.sk/vodna-nadrz-orava>

VYŠNÝ KUBÍN

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvá zmienka o obci pochádza z roku 1325 kde sa spomína ako Superior Kolbin. V rokoch 1325 sa prvý krát spomína ako Felseu Kulbyn (Vyšný Kubín), alebo Kubbyn. V roku 1355 a následne v roku 1361 kráľ Ľudovít I. vyňal osadu Vyšný Kubín spod právomoci Oravského hradu a udelil ju vyšnokubínskym zemanom do

súkromného vlastníctva, čím sa táto osada stala zemianskou. Za zemianske rodiny sa pokladali Kubínyiovci, Meškovci, rodina Orszáhg-Gazda a Ivanovičovci. V roku 1778 tu žilo 455 obyvateľov a v roku 1828 už 535 obyvateľov v 78 domoch. V súčasnosti tu má trvalý pobyt 809 obyvateľov a rozloha obce je 12,74 km².

Kultúrne dedičstvo

Zemianstvo na Orave bolo už od svojho vzniku v 13. - 14. stor. vo veľkej väčšine domáceho slovenského pôvodu a slovenskosť si udržalo nepretržite do 19. stor. Oravskí zemanovia medzi sebou hovorili, rokovali i korešpondovali výlučne po slovensky. Charakter obce bol daný jej sociálnou skladbou, ktorej základ tvorili sídla zemanov a obydlia sedliackych a želiarskych rodín. V 18. storočí nastal vo Vyšnom Kubíne rozvoj remesiel. Rozvíjala sa domáca výroba plátne, súkna a následne krajčírstvo, ševcovstvo a kožušníctvo. Po vytvorení Československej republiky v roku 1918 sa v obci začal rozvíjať kultúrno- spoločenské aktivity.

Hmotné dedičstvo

Medzi najvýznamnejšie pamiatky Vyšného Kubína patrí rímskokatolícky kostol Najsvätejšej Trojice so segmentovým ukončením presbytéria a predstavanou vežou z konca 15. storočia. Upravovaný bol v roku 1697 a po roku 1833. V interiéri sa nachádza neskorobarokový oltár z polovice 15. stor. a epitaf miestnych zemanov Jozefa Kubínyiho a jeho manželky z roku 1792. Vo veži sa nachádza pôvodný gotický zvon, práca zvonolejára J. Weigla z konca 15. stor. Medzi ďalšie pamiatky patria Renesančný kaštieľ s rozsiahlym parkom z prvej polovice 17. stor., ktorý bol v minulých rokoch miestom nakrúcania niekoľkých filmov - Námestie svätej Alžbety a Cársky kuriér ako aj Arpádovský kaštieľ, ktorý bol vybudovaný v 18. stor. a v druhej polovici 19. stor. bol pseudobarokovo prestavaný. Pozornosť upúta aj ľudový drevený dom č. 39 z roku 1699, ktorý patrí k najstarším ľudovým stavbám na Orave. Ide o charakteristickú stavbu reprezentujúcu spôsob života oravských ľudí v minulosti.

Nehmotné dedičstvo

V hornej časti obce sa nachádza pomník P. O. Hviezdoslava, ktorý bol odhalený pri príležitosti 25. výročia jeho smrti. Je postavený na mieste pôvodného rodného domu spisovateľa, nakoľko jeho rodný dom v novembri 1916 vyhorel. V obci nájdeme aj pamätnú tabuľu venovanú spisovateľke Margite Figuli, ktorá svoju sa narodila v tom istom dome, v ktorom sa narodil aj P. O. Hviezdoslav a prežila tu svoju mladosť. Oproti renesančnému kaštieľu sa nachádza monumentálny architektonicky a sochársky upravený pamätník Priadka, ktorý je venovaný matke najväčšieho slovenského básnika P. O. Hviezdoslava. Pamätník Priadky bol slávnostne odhalený 15. decembra 1972. Na cintoríne pri kostole Najsvätejšej Trojice sa nachádza náhrobok rodičov P. O. Hviezdoslava. Z kultúrnych podujatí sa tu pravidelne koná recitačná súťaž Vyšnokubínske Prviesenky, trojičné slávnosti a slávnostné stretnutie pri príležitosti výročia SNP.

Prírodné dedičstvo

Obec Vyšný Kubín leží v južnej časti Oravskej vrchoviny a na severozápadnom svahu Chočských vrchov v doline potoka Leštiny. Na severnej strane obce vystupuje Ostrá a Tupá skala s bralnými formami a strmými stenami z tretohorných

zlepencov. V južnej zalesnenej hornatej časti vystupuje mohutná hradba Veľkého Choča (1612 m. n. m.), ktorý je najvyšším vrchom Chočských vrchov. Priamo cez obec preteká Leštinský potok.

Turistické atrakcie

Priamo v obci návštevníkov lákajú najmä trvalá expozícia v prízemí Arpádovského kaštieľa otvorená pri príležitosti 150. výročia narodenia básnika P. O. Hviezdoslava, ktorá zároveň približuje aj historický vývoj obce, radiacej sa k najstarším na Orave, pomník P. O. Hviezdoslava, renesančný kaštieľ či ľudový drevený dom. Pre turistov je zaujímavý výstup na vrchy Veľký Choč či Ostrá a Tupá skala. V blízkom okolí je dominantou Oravský hrad. Navštevovaná je aj praveká osada Mokry kút, ktorá sa rozprestiera na priestrannej lúke neďaleko obce Vyšný Kubín. Spomenúť môžeme aj rodný dom Martina Kukučina v Jasenovej či Oravské múzeum a Literárne múzeum P. O. Hviezdoslava v neďalekom Dolnom Kubíne alebo AquaPark AquaRelax Dolný Kubín.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Priamo v obci síce poskytuje svoje služby niekoľko reštauračných aj ubytovacích zariadení, avšak náročnejší zákazníci nájdu širšiu ponuku v neďalekých mestách Dolný Kubín a hlavne Ružomberok.

Zdroje

<https://www.vysnykubin.sk/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Vyšný_Kubín/

<https://www.megaubytovanie.sk/vysny-kubin/atrakcie>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/vysny-kubin>

VRÚTKY

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvé osídlenie na Hradišti nad Vrútkami ako obnovenom sídlisku ľudu púchovskej kultúry pochádza z 10. - 11. stor. Už vtedy pod týmto hrádkom existovala prastará dedina Vrútky. Prvá písomná zmienka o Vrútkach je však z 19. 8. 1255, kde sa uvádza názov "villa Vrutk". Koncom 13. storočia sa Vrútky vzájomnými delbami medzi jednotlivými líniami zemanov rozdelili na Dolné a Horné Vrútky. V roku 1698 nachádzame v obidvoch Vrútkach štyri zemianske kúrie, a to miklianovskú, ktorú držala rodina Dauko a Hervigač, a kúriu Blážovcov a Čechovcov. Vrútky boli viac krát značne poškodené a to najmä povodňami. O prvej sa píše v roku 1557, zo 17. stor. je päť záznamov a z 18. stor. 13 záznamov. Najkatastrofálnejšia bola z 25. na 26. 8. 1813, počas ktorej Váh zanechal svoje staré koryto a rozdvajil vrútocký chotár. K hospodárskemu rozvoju Vrútok došlo po výstavbe Košicko-bohumínskej železnice v roku 1870 a štátnej železnice MAV zo Šalgotariánu do Vrútok v roku 1872. V rokoch 1949 - 1954 boli Vrútky prvý krát spojené s mestom Martin a od roku 1971 opäť nastúpil úradný názov Martin-Vrútky. Po voľbách v roku 1990 bol zriadený Mestský úrad v samostatných Vrútkach. V súčasnosti sú Vrútky významným železničným uzlom. Majú rozlohu 18,66 km² a trvalý pobyt tu má nahlásených 7 731 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Na hospodársku rozvinutosť Vrútok poukazuje skutočnosť, že už pred rokom 1332 boli aj samostatnou farnosťou s gotickým kostolom sv. Jána Krstiteľa z roku 1285. Už v 16. storočí sa v Turci rozšírila reformácia a od roku 1560 bol vrútocký kostol evanjelický. V ére hospodárskeho rozmachu v 19. stor. mali Vrútky dve lekárne, dvoch lekárov, zverolekára, svoj peňažný ústav a štyri hotely. Čulý bol aj spoločenský život - ochotnícke divadlá, spevokol, športové kluby, vytvorili sa kasína. Od roku 1888 bola odborná učňovská škola dielenská, v sále hotela Urania sa premietali filmy. V medzivojnovom období významnú kultúrnu činnosť vyvíja Sokol a dramatický krúžok Jednoty. Činný bol i ochotnícko-vzdelávací spolok Kollár. Centrami kultúry sa stali: Robotnícky dom, Katolícky kultúrny dom a Evanjelický kultúrny dom. Vrútky žili aj čulým športovým životom. Mali tu sídlo viaceré športové kluby. Bol to futbalový klub (v roku 1939 majster Slovenska), cyklistický, lyžiarsky, turistický, zápasnícky, plavecký, kolkársky, volejbalový, tenisový oddiel a oddiel základnej telesnej výchovy.

Hmotné dedičstvo

Medzi najdôležitejšie pamiatky patria Evanjelický kostol Dr. Martina Luthera - trojloďová neogotická stavba s polygonálnym ukončením presbytéria a predstavanou vežou z roku 1903, Rímskokatolícky kostol sv. Jána Krstiteľa - neogotická stavba s polygonálnym ukončením presbytéria a predstavanou vežou z roku 1905 či Neologická synagóga - dvojpodlažná stavba na pôdoryse obdĺžnika z rokov 1909-1910. Mimo sakrálnych objektov sú hodnotné Zacharova vila z roku 1926, Spolkový Robotnícky dom z roku 1922 ako aj Obecný dom z roku 1926 (dnešný Mestský úrad Vrútky).

Nehmotné dedičstvo

Zaujímavú súčasť nehmotného dedičstva predstavuje pamätná izba známej slovenskej spisovateľky Hany Zelinovej, ktorá bola rodáčkou z Vrútok. Izba bola zriadená dňa 26. septembra 2003 a pripomína osobnosť tejto významnej spisovateľky a redaktorky, ktorá sa svojim dielom zaslúžila o zvečnenie dejín Vrútok a Turca. Obsahuje spisovateľkin autentický nábytok, písací stôl, zbierku jej diel vydaných v rôznych svetových jazykoch a iné cenné exponáty.

Prírodné dedičstvo

Mesto Vrútky je situované v severnej časti okresu Martin, na sútoku riek Váh a Turiec, v centre žilinského kraja, medzi mestami Žilina a Martin. Zo severozápadnej strany sú Vrútky obklopené pohorím Malá Fatra a z východnej strany pohorím Veľká Fatra, ktoré tak ohraničujú Turčiansku kotlinu. Mesto je tak východiskovým miestom na túry do Lúčanskej Fatry, najmä do jej najatraktívnejšej časti Martinské hole.

Turistické atrakcie

Priamo v meste Vrútky sú najnavštevovanejšie pamätná izba Hany Zelinovej, Evanjelický kostol Dr. Martina Luthera, Rímskokatolícky kostol sv. Jána Krstiteľa, Neologická synagóga, Zacharova vila, Spolkový Robotnícky a Obecný dom. Z Vrútok vedie cesta ku chate na Martinských holiach, ktorá je v susedstve lyžiarskeho strediska. Cez blízky Lipovec a Turčianske Kľačany vedú turistické trasy na hlavný

hrebeň Krivánskej časti Malej Fatry. Atraktívne je splavovanie Váhu na pltiach, ktoré začína na kotvišti Jánošíkovo. Dostupná je aj prírodná vodná plocha pri Lipovci, vhodná na kúpanie, rybolov aj surfing. Navštíviť sa oplatí aj neďaleký hrad Strečno.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Samotné mesto Vrútky ponúka dostatok možností na stravovanie a návštevník má na výber viaceré stravovacích zariadení. Ubytovanie je síce možné nájsť aj priamo v meste, atraktívnejšie je však v neďalekých Martinských holiach. Pre tých návštevníkov, ktorí by chceli mať väčší výber, je najvhodnejšou alternatívou vyraziť do iba 3 km vzdialeného okresného mesta Martin, ktoré ponúka bohatšiu ponuku či už stravovacích alebo ubytovacích služieb.

Zdroje

<http://www.vrutky.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Vrútky/>

<https://www.travelguide.sk/svk/vrutky/turisticke-zaujímavosti/>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/vrutky>

<https://slovenskycestovatel.sk/around/vrutky>

CHOPOK

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Vrch Chopok sa nachádza v geomorfologickom podcelku Ďumbierske Tatry, medzi Ďumbierom a Derešmi, ktoré patria k pásnu jadrových pohorí. Na severe má strmé bralné steny členené žlabmi a piliermi, ktoré na severovýchode spadajú do kotla Lukovej doliny s morénovými usadeninami a jazierkom a na juhu sa rozprestierajú balvanové polia. Ide o jedno z najveternejších miest na celom Slovensku. Zasahuje na katastrálne územie obcí Demänovská Dolina a Horná Lehota.

Kultúrne dedičstvo

Vrch Chopok je súčasťou Národného parku Nízke Tatry (NAPANT), ktorý bol založený v roku 1978. Po prehodnotení stavu územia bola v roku 1997 Nariadením vlády SR č.182/97 Z.z. stanovená výmera nových hraníc národného parku na 72 84 km² a ochranného pásma na 1 016 km². Samotný Chopok, ako aj celý NP sú vo vysokom stupni ochrany. výchovy.

Hmotné dedičstvo

Chopok je so svojou výškou 2 024 m n. m. tretím najvyšším vrcholom pohoria Nízke Tatry (po Ďumbieri 2 043 m n. n. a Štiavnicí 2 025 m n. m.). Vrchol, ktorý tvoria zvetralé žuly, je v rámci Slovenska oddávna vyhľadávanou lyžiarskou a skialpinistickou destináciou. Priemerná teplota na vrchole za rok je -1,1 stupňa Celzia. Chopok patrí k turisticky najatraktívnejším a najvyhľadávanejším destináciám na Slovensku. Je z neho výborný výhľad takmer na polovicu našej krajiny. Jeho svahy sú vyhľadávaným miestom zimnej i letnej turistiky: stredisko Jasná leží na severnej Liptovskej a stredisko Kosodrevina na južnej Horehronskej strane. V decembri 2012 bolo obnovené spojenie oboch regiónov lanovkami.

Prírodné dedičstvo

Podcelok Ďumbierske Tatry, a teda aj vrch Chopok, sa vytvoril alpínskym vrásnením. Je tvorený žulovými horninami, čo výrazným spôsobom ovplyvnilo jeho reliéf (kamenná moria) a od severu prudké steny. Je zalesnený len v spodnej časti, najmä na juhu, a obrastený vysokohorskými trávami i kosodrevinou. Severnú stranu ovplyvnila výstavba ubytovacích kapacít v Jasnej. Vrchol pôsobí ako veľká kopa navršných žulových balvanov. Na juh od vrcholu je terén miernejší, na severe sa nachádzajú nebezpečné strminy. Pri výstupe je možné stretnúť chránené živočíchy ako svišť vrchovský tatranský či kamzík vrchovský tatranský.

Turistické atrakcie

Vďaka jednoduchej dostupnosti lanovkami, ktoré zo severu (z Jasnej) i juhu (zo Srdiečka) pohodlne vyvezú turistov, na hrebeň pod samotný vrchol, býva Chopok častým východiskom túr na Ďumbier a ku Chate generála Milana Rastislava Štefánika. Mimo hlavného vrcholu je západne druhý, nižší vrchol. V blízkosti stanice lanovky sa nachádza meteorologická stanica. Severovýchodne sa nachádza mohutný ľadovcový kotol s Lukovým plieskom. Na juh i sever spadá z Chopku do doliny množstvo zjazdoviek, ktoré sú v zimnej sezóne veľmi obľúbené a využívané. Na vrchol Chopku vedie aj viacero turistických trás.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Oblasť Chopka priťahuje množstvo lyžiarov, ale aj turistov, pre ktorých bolo nutné vybudovať i ubytovacie kapacity. Na vrchole je rotunda s bufetom, výhľadovou reštauráciou, Kamenná chata. Ďalšie ubytovacie a stravovacie zariadenia sa nachádzajú najmä v Demänovskej doline, oblasti Srdiečka, Tálav, či Bystrej a v celom šírom okolí, pretože lyžiarskych stredísk je tu hneď niekoľko. Ubytovanie je rôzneho štandardu, no v čase lyžovačiek môže byť beznádejne vypredané. Zaujímavým typom ubytovania, môže byť prespatie na Kamennej chate priamo pod vrcholom Chopka.

Zdroje

<https://www.sorger.sk/atrakcie/chopok>

<https://www.planetslovakia.sk/turistika/335-chopok-nizke-tatry>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Chopok>

<http://slovakianguide.com/sk/chopok-2023-m-n-m>

<https://prechod-snp-nt.wbl.sk/Vyznamne-miesta-trasy.html>

NECPALY

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvá nepriama písomná zmienka o Necpaloch je z roku 1269, keď sa spomína Pavol z Necpál (Paulus de Nazpal). Priamo sa spomínajú v roku 1282 v listine, ktorou sa nanovo vyznačili staré hranice medzi Necpalmi a Belou. Obec, ale aj napr. Blatnický hrad či viaceré majetky mimo Turca, patrila rodu Necpalských. Po jeho vymretí začali spory o ich majetky až kým v 16. stor. definitívne nepripadli rodu Justhovcov, ktorí boli šíriteľmi reformačných myšlienok. V 17. stor. sa obec Necpaly stala artikulárnym miestom pre oblasť dolného Turca. Obec bola elektrifikovaná v

medzivojnovom období. Jej súčasná rozloha je 42,17 km² a trvalý pobyt má v nej nahlásených 1 014 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

V obci Necpaly pôsobila od roku 1592 latinská vyššia škola, známa pod názvom Nationale institutum hungaricum. V roku 1834 bola preložená do Martina, kde po krátkom čase zanikla. V období protireformácie boli Necpaly tzv. artikulárnou obcou, bol tu postavený drevený evanjelický kostol. V 18. - 19. stor. bola obec hospodársky rozvinutá. Bola tu papiereň, pivovar a viacero mlynov. V roku 1896 papierenské stroje poháňali tri vodné kolesá a dva parné stroje a papiereň mala okolo 50 zamestnancov. Výroba bola ukončená v roku 1910, kedy papiereň odkúpila martinská celulózka, ktorá po prevezení časti zariadenia predala budovy. Neskôr bol v jej budove zriadený mlyn. Pivovar bol uzavretý koncom 19. stor., kedy majitelia prijali finančnú ponuku banskobystriického pivovaru, ktorý sa takto bránil konkurencii. Mlynárstvo prežilo až do 20. stor. Zaniklo znárodnením po nástupe komunizmu.

Hmotné dedičstvo

Dominantou obce je rímskokatolícky kostol sv. Ladislava. Ide o jednoloďovú ranogotickú stavbu s pravouhlým ukončením presbytéria a z druhej polovice 13. stor., ktorého interiér bol na prelome 14. a 15. stor. doplnený o nástenné maľby. V období rokov 1593-1681 bol kostol využívaný evanjelikmi. V obci sa nachádza aj evanjelický kostol - jednoloďová klasicistická stavba s pravouhlým ukončením presbytéria a vežou z rokov 1835-1843, ktorý stojí na mieste staršieho dreveného artikulárneho kostola. Zaujímavé sú aj kaštiele napr. renesančný, Franklinovský či Juštovský. Zaujímavosťou je aj malá obecná vodná elektráreň, ktorá bola v obci spustená 19. júla 2007.

Nehmotné dedičstvo

Zaujímavú zložku kultúrneho dedičstva v obce Necpaly predstavuje divadlo. V roku 1999 uplynulo 300 rokov od uskutočnenia prvého predstavenia a 2.2. 2000 uplynulo 125 rokov od prvého ochotníckeho predstavenia.

Prírodné dedičstvo

Necpaly sú malebná obec na prahu Veľkej Fatry, ležiaca na vyústení Necpalskej doliny do Turčianskej kotliny. Sú východným bodom pre prechádzky a rázcestím pre turistiku či cykloturistiku. V Necpalskej doline vytvára Necpalský potok sústavu vodopádov, nazývaných Necpalské vodopády. Nachádza sa v nej aj viacero prameňov pitnej vody, časť z nich zásobuje okrem Necpál aj Martin. Neďaleko sa nachádza Gaderská dolina, známa krásnymi gaderskými jaskyňami a zrúcaninou hradu Blatnica s nádherným výhľadom. Turisticky vyhľadávaným prírodným útvarom je aj Čertova brána, známa z prvého filmu Jánošík.

Turistické atrakcie

Priamo v obci rímskokatolícky kostol sv. Ladislava, evanjelický kostol, kaštiele, vodná elektráreň. V okolí obce Necpalské vodopády, Gaderská dolina, hrad Blatnica, Čertova brána, vrchy Tlstá, Ostrá a Lysec, jaskyňa Mažarná či vodopád v Došnej.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Priamo v obci Necpaly je len obmedzený počet ubytovacích a stravovacích zariadení. Viacero možností je možné nájsť v okresnom meste Martin, ktoré je vzdialené približne 10 km.

Zdroje

<https://www.necpaly.sk/>

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Necpaly_\(okres_Martin\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Necpaly_(okres_Martin))

<https://www.turieonline.sk/region/obce-a-mesta/item/obec-necpaly>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/Necpaly>

VELKÉ BOROVÉ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec Velké Borové bola založená pravdepodobne v priebehu 16. stor. goralskými osadníkmi prichádzajúcimi z hornej Oravy. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1646, kedy ešte patrila zemianskej rodine Jóbovcov (Joobovcov) z Prosieka. Pôvodná osada (Borovo/Borove/Borowe) sa po roku 1786 rozčlenila na Malé Borové a Velké Borové. Po roku 1808 bola k obci pričlenená osada Jóbovská Roztoka (Jóbova Ráztoka). V posledných desaťročiach trpí obec úbytkom a starnutím obyvateľstva, ktoré je zapríčineným odľahlou polohou ako aj komplikovanou dostupnosťou pracovných príležitostí. Veľa z pôvodne trvalo obývaných domov je dnes preto využívaných na rekreačné účely, prevažne ako súkromné chalupy. Podľa posledného sčítania obyvateľstva v nej má trvalý pobyt iba 42 ľudí. Rozloha obce je 10,99 km².

Kultúrne dedičstvo

Obyvatelia obce Velké Borové sa v minulosti živili prevažne chovom oviec, drobným poľnohospodárstvom a neskôr, približne od prvej polovice 18. stor. aj podomovým sklárstvom. Sklárske huty vznikli na mieste susednej goralskej obce Huty, kde súčasne prebiehala aj ťažba kremeňa. Vyrábalo sa tu hlavne tabuľové sklo, ktoré si sklári ukladali na chrbát do krošne, s ktorou putovali po blízkom aj vzdialenejšom okolí a ponúkali svoje služby. Sklárska výroba pretrvala približne 60 rokov, až do vyčerpania nálezísk kremeňa začiatkom 19. stor. Za obdobia trvania prvej Československej republiky boli v obci rozvinuté viaceré remeslá. Obyvatelia obce chodili po celom Československu a okolitých štátoch ako sklári, riečičiari a sitári.

Hmotné dedičstvo

Obec Velké Borové je pomerne malá a významnejšie hmotné pamiatky sa v nej nenachádzajú. Za zmienku stojí kostol Povýšenia sv. Kríža z roku 1823, ktorý bol postavený na mieste staršieho dreveného sakrálneho objektu. Nad obcou stojí veľmi netradičná rozhľadňa a súčasne zvonica. Vznikla v roku 2002 a pôvodne to bola trafostanica. Následne však bola upravená a jej nadstavba bola inšpirovaná pôvodnou ľudovou architektúrou. Jej výška je 11 metrov a je pomerne ľahko prístupná po celý rok. Ako zvonica slúži aj v súčasnosti.

Nehmotné dedičstvo

V rámci nehmotného dedičstva spomenieme aspoň Liptovské zrubové chalupy so šindľovou strechou. Zaujímavosťou je, že dňa 9. mája 1895 dopadol v blízkosti obce

kamenný meteorit s hmotnosťou približne 6,1 kg. Pre múzejné a výskumné potreby bol neskôr rozrezaný na viacero fragmentov, z ktorých najväčší s hmotnosťou približne 5,5 kg je uložený v Maďarskom prírodovednom múzeu v Budapešti. Menšie fragmenty sú v múzeu v Chicagu (194 g), Londýne (53 g) a na ďalších miestach.

Prírodné dedičstvo

Obec Veľké Borové leží na rozhraní Skorušinských vrchov, Chočských vrchov, Oravskej vrchoviny a Zubereckej brázdy, na pomedzí Liptova (okres Liptovský Mikuláš) a Oravy (okres Dolný Kubín). Priamo cez obec preteká potok Borovianka, ktorý následne ústi do Kvačianskej doliny. Tesne pred sútokom s Kvačiankou na Oblazoch zľava priberá Ráztocký potok, tečúci z osady Jóbova Ráztoka, vytvárajúci úzku roklinu s 8-metrovým Ráztockým vodopádom v závere. Na juhozápade sa nad obcou rozprestiera rozsiahla lúčnatá krasová plošina Svorad, nesúca názov podľa benediktínskeho pustovníka sv. Andreja-Svorada, žijúceho na prelome 10. a 11. Stor., ktorý na Liptove podľa legiend pôsobil. Na lúkach Svoradu pramení potok Prosiečanka, pred vstupom do Prosieckej doliny sa nachádza jej mohutný závrtovitý ponor.

Turistické atrakcie

Liptovské zrubové chalupy, Ráztocký vodopád, Rozhľadňa Veľké Borové. V blízkom okolí Vodné mlyny Oblazy v Kvačanoch, Kvačianska dolina, vodopád Červené piesky, Prosiecka dolina, Poľovníkov vodopád, Liptovský hrad, Sivý vrch, lyžiarske vleky v Zuberci a Uhliská, Liptovská Mara, AquaPark Tatralandia.

Verejnú stravovanie a hotelierstvo

V obci Veľké Borové je možné ubytovať sa v súkromných chalupách alebo chatách. Priamo v obci sa taktiež nachádza hostinec, ktorý ponúka stravovacie služby. Širšiu ponuku je možné nájsť v okolitých obciach a to najmä v Zuberci. Ďalšie možnosti sú už trochu vzdialenejšie, návštevník túžiaci po väčšom výbere služieb ich nájde v mestách Tvrdošín (32 km) či Liptovský Mikuláš (36 km).

Zdroje

https://sk.wikipedia.org/wiki/Veľké_Borové

<https://www.velke-borove.sk/index.php>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/velke-borove>

<https://turisticky.sk/vylet/rozhladna-velke-borove/>

<https://www.travelguide.sk/svk/velke-borove/turisticke-zaujímavosti/>

SÚLOV - HRADNÁ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvá písomná zmienka o obci Súlov pochádza z roku 1193 a o obci Hradná z roku 1408. Po vymretí rodu Súlovských daroval uhorský kráľ Ferdinand I. Habsburský Súlov s Hradnou, Súlovským hradom a obcami Marček s neďalekými Lúkami v roku 1550 Sebastiánovi Sirmiensisovi z obce Károm zo Sriemskej stolice z juhu Uhorska. K úradnému spojeniu obcí do jedného celku Súlov – Hradná došlo v roku 1898. Obec Súlov – Hradná sa aktívne zapojila do domáceho odboja počas II.

svetovej vojny. Dňa 30. apríla 1945 bola obec oslobodená jednotkami Svobodovej armády. V súčasnosti má obec Súľov - Hradná rozlohu 22,95 km² a trvalý pobyt tu má nahlásených 969 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Pôvodní obyvatelia obce sa živili predovšetkým poľnohospodárstvom, chovom dobytky a spracovaním dreva. Nakoľko poľnohospodárstvo nestačilo uživiť početné rodiny, veľa ľudí odchádzalo za prácou do Čiech, väčšinou na sezónne poľnohospodárske práce. V obci však pôsobilo aj pár remeselníkov napr. tkáč, kováč, kolár či kovorytec. Vo viacerých domoch sa pletli košíky z prútia, ktoré sa používali pri prácach na poli. V obci boli aj včelári, rybári, poľovníci, ovocinári, pravidelne sa konali "stromkové slávnosti," na ktorých boli ľudia poučení o pestovaní stromov. Napriek tomu, že po druhej svetovej vojne sa ešte našli jednotlivci, ktorí ľudové kroje nosili, dnes sa nosí už len v súboroch.

Hmotné dedičstvo

V časti Súľov stojí rímskokatolícky renesančný kostol svätého Michaela archanjela z roku 1616. Ide o jeden z najstarších protestantských kostolov na slovenskom - vystavili ho totiž miestni evanjelici. Nachádza sa tu aj barokový kostol z roku 1750, využívaný dnes evanjelikmi. V časti Súľov sú tiež dva kaštiele. Prvý z nich z roku 1592 stojí v strede dediny, je reštaurovaný a obývaný. Druhý bol postavený roku 1603 a je situovaný pri ceste na Jablonové a jeho stav si vyžaduje opravu. Tretí kaštieľ v obci sa nachádza v časti Hradná a jedná sa o ruínu. Postavený bol okolo roku 1600. Neďaleko obce sa nachádza aj známa zrúcanina Súľovského hradu, ktorý bol považovaný za najneprístupnejší na Považí.

Nehmotné dedičstvo

Niektoré miestne zvyky a tradície sú v obci dodnes živé, napr. fašiangy, maľovanie veľkonočných kraslíc, stavanie májov, rôzne rodinné a náboženské zvyky. Pre rokmi osvedčenú výbornú chuť sa dodnes v každej domácnosti varia tradičné jedlá. Neodmysliteľnou súčasťou života obce je obecná kultúra. K nej bezprostredne patrí folklórny súbor Súľovčanka, ktorý pôsobí už viac ako 35 rokov. Vystupujú v obci, ale aj za hranicami kraja a prezentujú tamojšiu kultúru a zvyky. Prvý májový týždeň sa v obci koná folklórny festival Žilinského kraja. Zaujímavosťou je, že z obce pochádza aj známa slovenská speváčka Zuzana Smatanová.

Prírodné dedičstvo

Obec Súľov – Hradná sa stala známou vďaka nádhernej scenérii skál s názvom Súľovské skaly, ktoré sú jedným z najväčších fenoménov prírodných krás severozápadnej časti Slovenska. Ide o relatívne malú plochu územia s vysokou koncentráciou geomorfologických tvarov ako poskladané skalné veže, strmé bralá, ihly, okná, homole a pod., s často bizarným tvarom. Jedným z najznámejších útvarov je Gotická brána. Po geologickej stránke tu prevažnú časť územia tvoria paleogénne zlepence, ktoré pre svoju osobitosť dostali názov súľovské zlepence. V Súľovských skalách sa nachádzajú aj dve jaskyne, jednou z nich je Prírodná pamiatka Šarkania diera. Národná prírodná rezervácia Súľovské skaly, s dnešnou výmerou 543,23 ha vlastného chráneného územia a 281,77 ha ochranného pásma, bola vyhlásená v roku 1973. Je charakteristická najväčším rozšírením reliktných

borín na území CHKO Strážovské vrchy a výskytom pestrých teplomilných i horských druhov rastlín a živočíchov. V doline Čierny potok, bola v roku 2001 vyhlásená prírodná pamiatka Súlovský hrádok s rozlohou 16,28 ha za účelom zabezpečenia prísnejšej ochrany niektorých vzácnych rastlinných druhov.

Turistické atrakcie

Súlovské skaly, Súlovský hrad, Súlovský hrádok, náučný chodník, cyklotrasy, lyžiarske vleky v Hradnej a v Čiernom potoku, jaskyňa Šarkania diera, vrch Žibrid, Hlbocký vodopád, Stratený budzogán, Bosmany, Kostolecká tiesňava, Manínska tiesňava, hrad Hričov, Lietavský hrad.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Možnosti ubytovania sú najmä v súkromných chatách, penziónoch, apartmánach či v iných chatových zariadeniach. V obci je taktiež turistická ubytovňa. V lete poskytuje možnosť táborenia kemping Táborisko na okraji obce. Zo stravovacích zariadení je možné využiť ponuku reštaurácie a koliby. Ďalšie možnosti ponúka najbližšie mesto Bytča (9 km). Krajské mesto Žilina, so svojou bohatou ponukou stravovacích a ubytovacích zariadení, je vzdialené približne 25 km.

Zdroje

<https://sulov-hradna.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Súlov-Hradná>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/sulov-hradna>

<http://chkostrazovskevrchy.sopsr.sk/priroda/maloplosne-chranene-uzemia/narodne-prirodne-rezervacie/npr-sulovske-skaly/>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Súlovské_skaly

<https://myzilina.sme.sk/c/4803249/dnes-na-navsteve-v-sulove-hradnej.html>

LEŠTINY

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Obec vznikla v 14. stor., prvá písomná zmienka je z roku 1325, ako poddanská obec Oravského panstva. Od roku 1548 patrila rodu Zmeškalovcom. Veľkou pohromou pre obyvateľstvo bola častá neúroda a s ňou spojený hlad. Neúrodu spôsobovali hlavne drsné klimatické podmienky a prudké výkyvy počasia napríklad v rokoch 1715 - 1716, kedy nasledoval hladomor. Postupom času sa situácia v obci postupne konsolidovala a v roku 1804 tu žilo už 335 obyvateľov. Obyvateľstvo obce neobišli ani udalosti stavovských povstaní, pohybu v meruôsmych rokoch, viacero mladých položilo svoje životy v 1. a 2. svetovej vojne. V súčasnosti má v obci trvalý pobyt 301 obyvateľov a jej rozloha je 6,93 km².

Kultúrne dedičstvo

Ludia žijúci na území Leštín, sa od najstarších čias zaoberali poľnohospodárstvom. O nejakej rozšírenej remeselníckej výrobe sa v obci nedá hovoriť. Pomerne hojne bolo rozšírené v obci mlynárstvo. V historických prameňoch sa spomína aj lom na mlynské kamene, miesto kde sa nachádzal však nie je známe. Rozšírené bolo tiež včelárstvo a táto tradícia pretrváva dodnes. Zaujímavosťou je, že v ovci sa zaoberali aj chovom plemenných býkov. V oblasti kultúrneho dedičstva vykazuje nesporné

kvality leštinská ľudová architektúra, stiesnený svet izbičiek, kuchyniek a pitvorov prostých roľníckych domov a ich hospodárskych dvorov.

Hmotné dedičstvo

Dominantou obce je drevený artikulárny kostol, ktorý bol postavený v roku 1688 až 1689. V roku 1877 bola pri kostole postavená zvonica a neskôr bola s kostolom spojená prekrytým schodiskom. Dominantu kostola tvorí veľká valbová strecha pokrytá dreveným šindľom. Súčasťou kostola je aj malá prístavba za oltárom. Vstup do kostola tvorí portál s archivoltou. Interiér kostola je bohato zdobený a vyniká rôznorodosťou tvarou, farieb a motívov. Kostol bol v roku 2008 zaradený do svetového zoznamu pamiatok UNESCO. Osobitnú kategóriu tvoria kaštiele resp. kúrie napr. Móricov kaštieľ - kúria Zoltána Zmeškala, Danielov kaštieľ - kúria dedičov Ferdinanda Zmeškala (NKP), Elekov kaštieľ - kúria Alexa Zmeškala (NKP) či Petrov kaštieľ - kúria Petra II. Zmeškala, ktorá však chátra.

Nehmotné dedičstvo

V obci sa dodnes zachovala väčšina šľachtických kúrií, rozmermi menších, ale architektonicky vyzretých stavieb, v ktorých sa odohrávali významné historické udalosti a pestovala sa dnes už málo známa šľachtická kultúra. V obci pôsobil aj známy slovenský básnik a spisovateľ P. O. Hviezdoslav. Počas druhej svetovej vojny pôsobila v obci Leštiny v rokoch 1944 - 1945 aj silná partizánska skupina. Obec bola vyznamenaná Radom Červenej hviezdy.

Prírodné dedičstvo

Obec sa nachádza v juhozápadnej časti Oravskej vrchoviny v údolí Leštinského potoka. Dominantou z južnej strany je mohutný masív Choča, zo severozápadu bralá Ostrej a Tupej skaly. V katastrálnom území obce Leštiny sa nachádza chránené vtáčie územie Chočské vrchy. Toto územie je súčasťou sústavy chránených území členských krajín Európskej únie NATURA 2000, ktorá ma zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov na území štátov EÚ.

Turistické atrakcie

Priamo v obci drevený artikulárny kostol - UNESCO, Danielov kaštieľ a Elekov kaštieľ (NKP). V blízkom okolí vrch Veľký Choč (1 611 m n. m.), Tupá skalka a Ostrá skalka, vrch Pravňáč (1 206 m n. m.) cyklotrasy, Liptovský hrad, vodopád Červené piesky a najmä Oravský hrad.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Návštevníci obce sa môžu ubytovať v niektorej z chát, ktoré sú na prenájom, alebo môžu využiť aj služby penziónu, v ktorom sa nachádza aj reštauračné a stravovacie zariadenie. Širšie možnosti ponúka neďaleké mesto Dolný Kubín (7 km).

Zdroje

<https://www.obcelestiny.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Leštiny>

<http://www.unesco-slovakia.sk/sk/kulturne-pamiatky/lestiny/historia>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/turistika/lestiny>

LUDROVÁ

Identifikácia zdrojov miestneho dedičstva

Prvá písomná správa kde sa priamo spomína Ludrová pochádza z 9. júla 1376. Prvá nepriama zmienka však pochádza zo 14. novembra 1340 z listiny uhorského kráľa Karola Roberta z Anjou, v ktorej udelil Ružomberku mestské výsady a ohraničil jeho chotár Štiavnickým potokom, ktorý bol hranicou medzi rozdelenou obcou. Na pravom brehu sa nachádzala obec Zemianska Ludrová a na ľavom Villa Ludrová, ktorá bola na základe listiny uhorského kráľa Karola Roberta z Anjou súčasťou Ružomberka ako jedna z jeho ulíc. V súpise urbárskych povinností hradnému panstvu Likava z roku 1625 sa spomína v Ludrovej 14 usadlostí – dvorov. Okrem zemianskych usadlostí na konci 17. stor. v Zemianskej Ludrovej existovali aj tri želiarske usadlosti. Na konci 19. stor. postihli obec 3 vážne požiare dôsledkom čoho sa významne zmenil ráz obce. K zjednoteniu oboch obcí došlo až v auguste roku 1953. V súčasnosti má obec Ludrová rozlohu 5,34 km² a trvalý pobyt v nej má 990 obyvateľov.

Kultúrne dedičstvo

Archeologické nálezy keramiky potvrdzujú, že okolie dnešnej Ludrovej sa bolo osídlené už v 10 - 13 stor. (hradiská Stráňa a Pánková). Kultúrny život v obci je chudobnejší ako to bolo v minulosti i keď v posledných rokoch sa obec snaží niektoré zvyky obnoviť. Okrem toho sa organizujú divadlá, zájazdy, zábavy, koncerty alebo hokejbalové, futbalové, volejbalové, stolnotenisové turnaje detí a mládeže, ale aj dospelých a iné. V Ludrovej bolo a aj v súčasnosti je veľa nadaných a talentovaných ľudí, ktorí vedú tkať koberce, vyrábajú keramiku, ovládajú reštaurátorstvo a pod. V minulosti celé generácie rodín pracovali v papierenskom priemysle.

Hmotné dedičstvo

Obci dominuje nový rímskokatolícky kostol Všetkých svätých, postavený v rokoch 1812 - 1826 na mieste staršej drevenej zvonice. Jedná sa o jednolodovú klasicistickú stavbu so segmentovým ukončením presbytéria a vežou. Najvýznamnejší objekt hmotného dedičstva v Ludrovej však predstavuje rímskokatolícky kostol Všetkých svätých, ktorý je situovaný v časti Kút. Ide o dvojloďovú gotickú stavbu s pravouhlým ukončením presbytéria a predstavanou vežou asi z poslednej tretiny 13. stor. Kostol sa nachádza v opevnenom areáli medzi poľami, mimo obce. V rokoch 1617 - 1679 bol tento kostol evanjelický. Kostol je známy svojimi freskami, je národnou kultúrnou pamiatkou a dnes je súčasťou Liptovského múzea v Ružomberku. Medzi kultúrne pamiatky patrí aj kaplnka Jána Nepomuckého, ktorá bola postavená v roku 1901 na mieste starej kaplnky.

Nehmotné dedičstvo

V obci Ludrová, v miestnej časti Močilá, sa nachádza múzeum ručnej výroby papiera. Sprístupnené bolo v roku 2018 a približuje takmer 500 ročnú tradíciu výroby papiera na Slovensku. V múzeu sa návštevníci nielen dozvedia to, ako sa papier vyrábala kedysi bez použitia moderných prístrojov, ale môžu si papier aj sami vlastnoručne vyrobiť. Múzeum je umiestnené v drevenici, v blízkosti ktorej sa nachádza aj hojne navštevovaný minerálny prameň.

Prírodné dedičstvo

Obec Ludrová sa nachádza v ústí Ludrovskej doliny a je obklopená menšími masívmi Páncovej a Čerien, ktoré tvoria podhorie Nízkych Tatier. Je východiskom do Ludrovskej doliny, ktorá končí pod masívom Salatína (1 630 m. n. m.), jedného z najvyšších vrchov v okrese Ružomberok. V chotári obce sa vyskytujú ihličnaté lesy (najčastejšie smrek a borovica), ktoré sa miešajú s porastom brezy, buku. Okrem lesných porastov sa tu nachádzajú aj početné lúky, ktoré slúžia ako pasienky. Cez obec Ludrová preteká potok Ludrovčanka, ktorý sa v niektorej literatúre spomína pod názvom Štiavnický potok alebo Štiavničanka. V okolí obce sa nachádza niekoľko prameňov kyseliek, ktoré poznáme pod názvom medokýš.

Turistické atrakcie

Priamo v obci rímskokatolícky kostol Všetkých svätých, kaplnka Jána Nepomuckého, múzeum ručnej výroby papiera a hradiská Stráňa a Páncová. V bezprostrednom okolí kaňon a tiesňava Hučiaky, podhorská osada Vlkolínec - UNESCO, Skalná päť, ski park Malinô Brdo, Tarzania Hrabovo, Jelení vodopád, hrad Likava, Brankovský vodopád, Čutkovská dolina, Čutkovský kaňon, Gino Paradise Bešeňová.

Verejné stravovanie a hotelierstvo

Ubytovacie a stravovacie možnosti v obci Ludrová sú minimálne. Ubytovať sa dá jedine na privátoch. Najlepším riešením je využiť široké možnosti, ktoré ponúka neďaleké mesto Ružomberok (4 km).

Zdroje

<https://www.ludrova.sk/>

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Ludrová>

<https://visit.ruzomberok.sk/kam-ist/muzea-a-galerie/muzeum-rucnej-vyroby-papiera/>

<https://www.kamnavylet.sk/sk/atrakcie/ludrova>